

FIBIGER JOHANNES

MIT LIV OG
LEVNET

Johannes Fibiger
Mit Liv og Levned

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=24727545

Mit Liv og Levned / som jeg selv har forstaaet det:

Содержание

FORORD	4
FØRSTE BOG	8
FØRSTE KAPITEL	8
ANDET KAPITEL	37
TREDIE KAPITEL	77
ANDEN BOG	93
FØRSTE KAPITEL	93
ANDET KAPITEL	105
Конец ознакомительного фрагмента.	121

Johannes Fibiger

Mit Liv og Levned / som jeg selv har forstaaet det

FORORD

Ved min Pleiefader Johannes Fibigers Død (13. Nov. 1897) tilfaldt der mig den Opgave, at besørge Udgivelsen af det Memoireværk, som han efterlod. Manuscriptet var allerede kjendt af Flere, som levende ønskede at se det offentliggjort – Prof. Høffding udtalte sig derom i den Nekrolog, som han skrev til »Politiken« – og det var ogsaa Fibigers eget Ønske. Da vi talte derom i de sidste Dage, og hans Hustru yttrede, at der var en Del Steder deri, som man ikke godt kunde lade trykke af Hensyn til nulevende Personer, sagde han: »Aa, det gjør saamænd ikke Noget, lad det blot blive trykt altsammen.«

»Altsammen« vilde nu imidlertid sige omtrent 1700 tæt skrevne Kvartsider, og jeg havde allerede den Gang – uden at kjende Værket – mine praktiske Tvivl om Udgivelsens Mulighed. Min Opgave blev derved siden, efter Samraad med min Forlægger, nærmere bestemt som den at reducere 1700 Sider til knap 600. Og da jeg havde gjort mig fortrolig med Indholdet, forøgedes Vanskeligheden, men ogsaa Interessen

ved Opgaven, idet det stillede sig som en bydende Fordring, ikke at meddele Uddrag, der sammenholdtes ved refererende Overgangsstykker fra Udgiverens Pen; Strygningerne maatte foretages saaledes, at Fortællingens Traad eller rettere Traade ingen Steder brast. Memoireværket var i sine fem Bind en Bog – om end en ofte nok uformelig udførlig Bog – og en Bog maatte det vedblive at være; ja mer endnu – den samme Bog. Dermed vare ogsaa saadanne Forkortelsesforsøg udelukkede, der indskrænkede sig til et enkelt Synspunkt: f. Ex. at man sagde, det kommer først og fremmest an paa at faa alt om Forfatteren selv med; naar først det er bjerget, saa kan man se hvad der bliver tilovers af Plads for det øvrige Stof. Tvertimod maatte alle de givne Synspunkter fastholdes og gennemføres.

Hvad der overhovedet muliggjorde i alt Fald nogenlunde at løse denne ved første Blik næsten umulige Opgave, det var den Omstændighed, at der var enkelte store sammenhængende Partier, som næsten udskilte sig selv. Saavel en Norgesreise i Ungdomstiden som den senere Reise til Italien var skildret med en Udførlighed, der ikke stod i noget Forhold til disse Reisers Betydning for Forfatterens Udvikling. En meget omfangsrig Fremstilling af Familien Waages Historie egnede sig ogsaa bedre for et Familiearchiv end for Fibigers Levned og traadte, ligesom Reiserne, afgjort ud af Rammen. Det vilde ganske vist have været ønskeligt, at Forfatteren selv havde gjort et Uddrag af disse Kapitler, som havde egnet sig for Offentliggjørelse; nu var der imidlertid ikke andet at gjøre, end resolut at stryge dem

helt og ved en Note konstatere at her fandtes et Hul, og af hvad Art det var. Da nu ogsaa et Par mindre Kapitler og større sammenhængende Partier af andre Kapitler næsten udskilte sig ved første Blik, saa reduceredes Manuscriptet, allerede før det egentlige Arbejde begyndte, med henimod sexhundredde Sider.

Endnu gjaldt det imidlertid om, med den mindst mulige Skade for Værket at gjøre det halvt saa stort. Her kom det nu Opgaven meget tilgode, at disse Strygninger ikke fordelte sig ligelig paa alle fem Bind. Det vil ved de fleste Memoirer være Tilfældet, at Ungdomstiden er den interessanteste. Det er den, i hvilken Personligheden tager Form, det er den, der ligger længst tilbage og derved faar Tidsbilledets Interesse, det er endelig den, ved hvis Gjenoplevelse Forfatterens Hjerte har været varmest, og som derfor er lykkedes bedst. Denne almindelige Regel finder nu i alle Retninger fuldkommen Anvendelse paa de af Fibiger efterladte Erindringer. Og hertil kommer endnu, at de Diskretions-Strygninger, som unægtelig maatte foretages, ogsaa blev talrigere, efter som man nærmede sig Slutningen. Herved blev det da muligt at fare forholdsvis lempelig frem i den første og værdifuldste Halvdel af Bogen; og da saavel Fremstilling som Stil overalt var mer end bred, var de Strygninger, jeg her maatte foretage, ofte kun saadanne, som i hvert Fald havde været litterært anbefalelige.

Et Par Steder – jeg troer kun tre eller fire ialt – har jeg forandret Udtrykkene en Kjende, fordi jeg kun havde Valget mellem at mildne Stedet lidt eller helt at udelade det, og det

Sidste ikke saa godt lod sig gjøre for Sammenhængens Skyld. Med Undtagelse deraf har jeg ikke noget Steds tilladt mig at rette Stil i Manuscriptet, selv hvor man kunde føle sig mest opfordret dertil. Min Pleiefaders tydelige Haandskrift lod mig aldrig være i Tvivl om, hvad der stod, og den temmelig langsomme og sirlige Omhu, hvormed han skrev og gjennemsaae det Skrevne, udelukkede næsten overalt den Antagelse, at der kunde være Skjødesløsheder af almindelig Art, som en Udgiver f. Ex. i et lignende Tilfælde vilde være berettigt til at antage i et Manuscript af mig. Jeg tør sige at Manuscriptet fra først til sidst var feilfrit: det sagde til Punkt og Prikke hvad Forfatteren vilde sige. Hvad der altsaa fandtes af Unøiagtigheder, forulykkede Konstruktioner og undertiden direkte Sprogfeil var at betragte som Forfattereieendommeligheder, der ikke turde udviskes af en glattende Haand.

Hermed har jeg gjort Rede for mit Forhold til denne Bog som Udgiver, og anser alle videre Bemærkninger for overflødige, da Værket vil tale for sig selv.

Karl Gjellerup.

FØRSTE BOG

SLÆGT OG BARNDOM

FØRSTE KAPITEL

FALSTER

At jeg efter tresindstyve Aar skulde vende tilbage til den Ø, hvor jeg har lært de første af alle Kunster, at staae paa mine Ben og at bruge min Mund, har bidraget sit til, at jeg har faaet Lyst til optegne mine Tanker om, hvad der har fyldt alle disse mine Aar.

At staae paa mine egne Ben og tale med min egen Mund synes mig at være mit Livs Eiendommelighed; men synderlig vidt er jeg ikke kommen dermed. Mit Liv skal ikke mindes mellem de Stores, men man har nu eengang kun eet Liv, og til Tider kan man blive træt af i Aanden at fare al Verden rundt for at søge efter Kundskaber, og finde, det ligger nærmere at søge at faae opfyldt det gamle Krav: Kjend dig selv.

Det var i Sommeren 1881, at jeg blev Præst for Ønslev og Eskilstrup Sogne paa Falster. Da var jeg 60 Aar.

Naar jeg nu, paa Veien til mit andet Sogn, gaaer over den smukke Landevei, som fører fra Nykjøbing til Gaabense Færgested, kan det skee, at jeg tankefuld bliver staaende og seer tilbage gennem Tidernes Taage. Veien er en forholdsvis

nymodens Bekvemmelighed, dog har Jærnbanen allerede igjen gjort den forældet. For tresindstyve Aar siden var den en smal Byvei, der bugtede sig mellem Risgjærder og Piletrær, og havde Tid nok til et langt Svinkeærinde henimod Skoven, hvor Galgekroen laa. Seer jeg nedad den i denne Skikkelse, opstaaer der for mit Syn et Billede, der omtrent seer saaledes ud:

Det er Novemberveir, og gjennem Søllet arbeider sig en i Remme hængende Karosse tungt nok frem. Den er overtrukken med trannet Læder, som trekantet efter Diagonalen er rullet op paa den ene Side, og paa den anden tilknappede Side forsynet med et i Læderet indsyet Stykke Glas saa stort som en Haand, at man dog, naar det Oprullede ogsaa var tilknappet, kunde paa denne Uhrskive see, om det var Nat eller Dag. For Tiden er det en Mellemting.

Paa den lave Buk sees den kongelige Extraposts Rangsmærke, en Kudsk i rød Trøje med gul Krave, lyseblaa Buxer, høi Hat med bredt hvidt Baand om, og over Skuldren et bulet Messinghorn i en spraglet Snor.

Ved hans Side sidder i drapfarvet Kawai med mange trappelagte Slag en Mand lidt under Middelhøide. Han seer endnu lavere ud, som han med duvet Hoved stirrer tankefuld frem for sig. Den monstrøse høie Cylinderhat er trykket dybt ned over Øinene, men ved Siderne kan man see sort kruset Haar, og af de regelmæssige Bryn skjønne, at det er en smuk, tænksom Pande, der skjules, ligesom af de smaa i Uldvanter gæmte Hænder, at det er en Mand, der kun arbeider med sit

Hoved. At han arbejder stærkt, er tydeligt af de blege Kinder og nervøse Træk om Øinene, og at han føler dybt og kjærligt, af det usædvanlig bløde og blide Minespil om den fintformede Mund.

Kudsken fortæller maaske netop en Historie, og da den Reisende saa jævnlig har underholdt sig med ham som sin Ligemand, kan der ogsaa deri forekomme en drøi landlig Skjemt. Da trækker sig hans drømmende Øine sammen med mange Rynker, det bløde Ansigt viser, hvad gladt Minespil det er istand til, og han opslaaer en frisk hjærtelig Latter. Saa synker han igen hen, og kun den let krogede Næse og den fine, glatragede Hage sees under Hatten.

Under Vognlæderet klamre fire smaa Hænder sig fast til Døren, og to smaa Drengensigter, indbundne i strikkede Sjaler, kige nysgjerrig ud. Den ene, halvtredie Aar, med Faderens mørke krusede Haar, den anden, kun syv Fjerdingaar, noget lysere, mere rundkjæbet og mere lig sin Moder; begge rødmussede og friske.

Over dem kommer et moderligt Ansigt tilsyne, ikke just smukt, men indtagende nok og yderst bevægeligt. Efter Tidens over al Maade smagløse Skik skæmmes det af en stor høiskygget Fiskebenshat, under den brede Kappepiber fra det ene Øre til det andet, og et Par stive Virekrøller hængte i et Baand paa hver Side af den stærke aabne Pande. For Øieblikket er hun ifærd med at passe paa Drengene. De store lyseblaa Øine spille af Iver, og den vidtudskaarne Mund bevæger sig ustandseligt, medens den med overraskende Hurtighed udsender vidtløftige Forklaringer over

enhver Ting, de smaa Fingre pege paa, blandede med kraftige Formaninger om ikke at strække sig for vidt ud af den aabne Vogndør.

Kiger man dybere ind, ser man endelig paa Forsædet en tolvvaars Dreng, der har meget af Moderens, men intet af Faderens Træk. Efter sin Vane søger han nu med æventyrlige Fortællinger og stærke Gesticulationer at gjøre Indtryk paa Tilhørerne, men det er formodenlig spildt paa den halvtsovende Tjenestepige, der ved hans Side vugger et sex Ugers meget lille og fint Pigebarn paa sit Skjød.

Saaledes forestiller jeg mig mine Forældre den Dag, da de havde givet sig paa den lange besværlige Reise til Jylland med deres tre Børn. Den fjerde og ældste var min Moders Søn af første Ægteskab, Caspar Smith. Hun var dengang 33 Aar og Fader 38. Tidspunktet var den November 1822, da vor Verdensdel følte sig beængstet af at Stormagterne sad i Verona og trak deres Fangereb tættere sammen, men paa Faltsters Landevei kan jeg ikke troe, at Sindene var trykkede af saa store Ting.

Min Fader, Peder Grib Fibiger, havde været Overlærer ved Latinskolen i Nykjøbing. Nu var han kaldet til Rector i Kolding.

Jeg, som var den mindste af de to, der stod ved Vogndøren, vidste selvfølgelig intet hverken af Falster eller Jylland, og havde ingen andre Bekymringer end det store Sjal, der hindrede mine oprørske Frihedsbevægelser. Men ligefuldt gaar Erindringen en Del længere tilbage end den kan række paa egen Haand. Familieminder blive snart ligesaa levende som Ens egne. Er da

Livet paa Falster end ikke Del af mine første Minder, har jeg dog altid ikke blot havt Forvisningen om, at jeg er født der, men ogsaa en levende Forestilling om, at der havde jeg først taget denne Jord i Øjesyn.

Mine Forældre levede ikke længe her paa Falster, men det var de første fire Aar af et lykkeligt Ægteskab, hvori de efter svære Hjertesorger og Prøvelser, hver paa sin Vis, endelig havde fundet hinanden, og deri fundet Fredens Havn for Livet.

Det var en hed og tordensvanger Sommer, det Aar 1819, da deres første Barn blev født. Lynene foer jævnlige knyttrende ned i Sundet og splintrede mangan gammel Eg derovre paa Lollands Kyst. Det var trykkende, sagde Moder, at vende hjem om Aftenen til den lille Kjøbstadsleilighed ovenpaa i Murmester Martens Gaard paa Langgaden.

For min Fader var det mindre trykkende. Han længtes efter sin Skrivepult. Hans Vinduer vendte ud imod Sundet, der stod han med Blikket hvilende paa Aftengløden over det stille Vand, og drømte de Drømme, jeg saa godt kjender fra den Del deraf, han har givet mig i Arv; og der saaes hans Lys sent i Natten, medens han gjorde sine Oldtidssyner saa levende ved den Rigdom af Naturskønhed, der fyldte hans Sjæl.

Han var Filolog efter al sin Attraa og i alt sit Væsen, men desuagtet en stor Romantiker og en sværmerisk Ven af Natur og Kunst; en stille, musikalsk Natur. I den Tid, jeg kan mindes, var det altid hans Skik, naar Dagen begyndte at hælde og hans Hoved var trætt, at tage sin Hustru under Armen og vandre Egnen

rundt. Naar vi Børn sprang omkring dem, vidste vi godt, hvad der boede i Forældrene. Hvoraf vi vidste det, hører til Livets Hemmeligheder, for vi lyttede just ikke efter deres Samtaler.

Da de nu forlode Falster, kan det vel have været med blandede og ikke ganske samstemmende Følelser. Min Moder var en Øbo, og Jylland hende et fremmed Land, hvor hun først skulde forsøge, om hun og hendes kunde trives. Med min Fader var det anderledes; han følte sig som Jyde, han drog til den Egn, hvor hans Slægt hørte hjemme.

Dog var han tidlig nok bleven omplantet paa sjællandsk Grund. Det Billede af Familien, jeg foreløbig har givet, har sin Forhistorie, og førend jeg igjen kommer tilbage til min egen Omplantning, maa jeg betragte mine Forældres Slægt og tidligere Liv.

Man pleier i en Levnedbeskrivelse at tale adskilligt om, hvorvidt man mest ligner sin Fader eller sin Moder, eller hvilke Egenskaber, man har fra den ene, hvilke fra den anden. Et Menneske er et Skud paa Livets Træ, men skudt ud af to Grenes Forening. Jeg maa altsaa have dem sammen for at forstaae mit Livs naturlige Udspring, og i den Anledning maa jeg tale om deres Forening.

Min Fædreneslægts Familiehjem var Færgegaarden Snoghøi ved Lillebelt, som dengang havde mere Betydning end nu, da hele Forbindelsen mellem Øerne og Udlandet hovedsagelig gik over dets Skibsbro. Gaarden var i Begyndelsen af forrige Aarhundrede først bleven erhvervet af Tordenskjolds

Kampfælle, Commandør Peder Grib. Han havde faaet den som en Hædersgave af Kongen som Løn for sine Fortjenester, sagde man i Familien. Men da denne Forklaring kan være paavirket af nogen Familiestolthed, anseer jeg den anden, at han havde kjøbt den for sine Prisepenge, for mere sandsynlig. Hans Datter, som arvede den, blev gift Lindam, og i den Lindamske Familie giftede min Farfader, Gotfred Fibiger, sig atter ind.

Om ham har jeg intet andet Minde end det i den Tids Stil høist fornuftige og gudfrygtige Brev, hvori han bad en Ven af sig, som var Huslærer paa Snoghøi, at frie for sig til den næstældste af Peder Gribs Svigersøns Carl Lindams Døttre, Anne Sofie, som efter sin Faders Død (1778) var bleven Arving til Snoghøi.

Frieriet var heldigt, og Gotfred Fibiger blev Eier af Snoghøi. Han var fra Aalborg, var Jurist, og forenede nu med Tjenesten som Postmester, Transportforvalter og Gjæstgiver ved Færgegaarden en Virksomhed som Egnens Procurator. Med sin Anne Sofie havde han to Sønner, Carl og Gotfred, men deres Moder døde efter sin anden Søns Fødsel (1781) og næste Aar ægtede han hendes Søster Christiane, som blev min Bedstemoder.

Om min Farfader har jeg ikke videre at melde. Da han allerede døde i Januar 1795, har hans Sønner ingen klar Erindring havt om ham, desaaarsag er der heller ingen kommen til mig.

Men hans Hustru Christiane har jeg baade selv kjendt og hørt end mere om hende af min Moder, som elskede hende høit og

bar stor Ærefrygt for hende. Om hende kan man sige, at hendes Sønner og deres Slægt efter dem har arvet baade Forstand og Hjærte, hvad de saa end tillige have arvet efter deres Fader.

Hun var en kraftig, villiestærk og høitbegavet Kvinde, som efter sin Mand overtog den vidtløftige Bestilling paa Gaarden og med moderlig Kyndighed opdrog sin Søsters to og sine egne fire Sønner, indtil den ældste af dem, Carl, kom saa vidt, at han kunde blive hendes Støtte i hvad Postvæsenet og Færgefarten angik. Den ældste af hendes egne Sønner var min Fader, den anden, Christian, blev i sin Ungdom Sømand, de to yngste, Johan Adolf og Jakob Scavenius Fibiger blev sendte til Kjøbenhavn til Kadetakademiet for at blive Militære. Til disse mine Farbrødre kommer jeg oftere tilbage.

Den ældste af sine egne Sønner bestemte Moder Christiane til at gaae den lærde Vei, og sendte derfor efter sin Mands Død den nu elleveaarige Peder Grib til Roskilde Skole. At hun valgte denne fjerntliggende By, kan have havt sine Grunde. Halvbroderen Gotfred havde gaaet i Kolding Skole, men han havde ikke gjort sin Moder Glæde. Hans forvidtsvævende Lyster havde havt for megen Magt over ham, og han havde ikke naaet nogen ordentlig Stilling. Hun har maaske ment, at Skolen ikke var uden Skyld deri. Der maa desuden have været et nærmere Forhold mellem hendes Mand og Rectoren i Roskilde Johan Henrik Tauber, der ogsaa var fra Aalborg.

Hun søgte altsaa derhen og fik ham til endmere Betryggelse i Huset hos Rectoren. Deri gjorde hun vistnok vel, men efter hans

Livs Førelse blev dermed ogsaa hans Fremtids Skjebne afgjort. Han fandt meget mere der end Opdragelse og Lærdom, men det var dog en blandet Lykke, der mødte ham i det bedste Hus, hans gode Moder kunde finde.

I Roskilde Rectorbolig, der dengang havde en tarveligere Skikkelse, men dog ligesom nu fra Domkirkens Fod saae vidt ud over Fjorden og de fjerne Skove, var der et livligt Hjem, fem Sønner og fire Døttre, foruden Pensionærer og den Skare unge Venner, som især Døttrene, og de vare meget egnede dertil, pleie at lokke fra Skolen til Rectorens Hus.

Husfruen, Gregoriane f. Begtrup, en Præstedatter fra Jylland, Pleiedatter af Biskop Rotbøl i Viborg, og da hun blev gift, i Huset hos Rector Worm i Horsens, var en stille elskværdig Moder, og af saa god Dannelse, at hendes Børn og Pleiebørn kunde søge til hende om Hjælp ved deres Lectier.

Tauber selv var en følelsesfuld, endog sværmerisk Mand, men ligefuldt et Forstandsmenneske, en Typus for sin Tid. En Menneskekjender, der kunde tage Folk beregnende, men ikke mindre med Taarer i Øinene favne dem med et Vennekys. Han var af tysk Slægt; hans Fader Emanuel Tauber var som Kobbersmedsvend indvandret fra Augsburg, havde nedsat sig i Aalborg og var der bleven en velhavende Mand.

Som Doctor theologiae traadte Tauber altid frem i Skolen i præsteligt Ornat, og førte en Strøm af god Aand med sig ind i den fra Læreres og Disciples Side lige forvildede Republik. Den første Dag, han kom i Horsens Skole, lagde Duxen pligtmæssigt

med et dybt Buk et stort Ris paa Kathedret. Han bød ham at kaste det bort, og fortalte siden med Latter, at der som en Løbeild var gaaet det Ord gjennem Skolen: Rectoren vil ingen Ris have! Han reformerede ikke just de tre Skoler, han fik under sin Bestyrelse, dertil var han ikke gjennemgribende nok. Provst Daniel Smith har i sin Skildring af ham sagt, at han fordærvede dem, hvilket upaatvivlelig er en uretfærdig Dom. Han gav i alt Fald et godt Exempel, som dengang høilig kunde behøves.

Min Fader var altsaa elleve Aar, da han af »den agende Post« blev afleveret i Roskilde; og saa lovende det nye Hjem end saae ud, gik det dog der som i andre velbefolkede Huse, at et Barn er mest henvist til Børnene. Den jydsk Landsbydreng med det indesluttede uharmoniske Væsen, i sit Indre ubøieligt Høisind, i sit Ydre blød Eftergivenhed eller Taushed, og intet andet Bindeled derimellem end Tungsind og Trang til Forstaaelse, var ikke meget skikket til at gjøre sig gjældende mellem Rectorsønner, der var vante til at spille Mestre paa Pladsen. Fra sin Side har han altid elsket dem som sine broderlige Venner, og de to, der som han blev Rectorer, beundrede han i høi Grad og betragtede dem som sig langt overlegne. De var overmodige og drilleворne og der var ingen Ende paa Historier om Pér's latterlige Udseende, om hvor underlig han bar sig ad og hvor galt han kom fra det. Ja, han gjorde, hvad et Menneske med hans Sind gjør, han forløb sig, naar han gav sine Følelser Luft, og trak sig saa mismodig tilbage i sin Skal.

En glad og sorgløs Ungdom falder ikke i ethvert Menneskes

Lod. Ogsaa jeg ligner min Fader deri, at jeg næppe veed, hvad den skjønnne Forestilling om Livets Vaar vil sige. Af smaa Optegnelser fra hans Skoletid sees, at han stadig stred ærlig for »at erhverve sig og befæste sig i Dyd«. Og hans Breve til Hjemmet ere i en meget vemodig Tone, bestandige Forsikringer om, at han vilde blive et godt Menneske og gjøre sin Moder Glæde. Stakkel, han var, hvad Livslyst angaaer, altid bag de Glades Række. Medens han ikke havde Frejdighed nok til at faae Tag med i Legen, har han staaet der og dreiet paa Dydens haarde Reb.

Han var ikke religiøs i den Forstand, som ren Christendom tager det. Den fandtes ikke i hans Kreds. Men en redelig og dybtfølende Dreng som han var, blev han under Taubers Paavirkning greben af et høit Sværmeri for sædelig Renhed, og som for enhver, der har levet under Domkirkenes Skygge, var dette hierarchiske Monument ham Symbolet paa al Høihed i Livet. Mere ved sin Musik end ved sit Ord talte Kirken til Sjælene, og hans Sjæl var idel Musik.

Hver Morgen gik Skolens Mesterlectie over i Kirken, »at synge for Dronning Margrete«. Det var en Fortsættelse af Sjælemessen, og det turde ikke undlades. Den strenge Marmordronning laa jo bag Altret, og vogtede paa, at man ikke forsømte sin Pligt, saa længe man fik hendes Legatpenge. Daniel Smith siger, »at denne Sangtime var en ren Skandale, der blev gjort de værste Spektakler.« Paa min Fader har den aldeles ikke gjort det Indtryk. Endnu 40 Aar efter, da jeg gik i samme Skole,

men ikke sang for Dronning Margrete, baade fordi hun var sovet ind, og jeg ikke kunde synge, talte hans gamle Lærer Cantoren Hartmann, med Rørelse om, hvorledes min Fader havde sunget; ham kunde han stole paa, han svigtede aldrig Tonen. Ogsaa har det moret mig at høre hans Ungdomsven, Præsten Winding, Fader til Musikeren August Winding, paa sin barokke Maade forsikkre mig, at min Fader var den første her i Landet, der forstod Beethoven, selvfølgelig med Undtagelse af Winding selv.

Imidlertid stred han sig gennem Skoletiden under mangen Sjælekamp, bestandig bekymret for, at han stod langt tilbage for de Venner, han levede iblandt. Det laa saa i hans samvittighedsfulde Sind. I Virkeligheden var han baade den reneste Sjæl og den mest begavede Aand iblandt dem. Men hans Sind var tungt, og hans Hjærte saaret, og blev det alt mere, som Aarene gik. Han bar paa en Hemmelighed, som voxede til en Lidenskab, der formørkede hele hans Ungdom.

Taubers ældste Datter, Christine Augusta (født 3. Maj, 1780) var den af Familien, der nærmest stemte med ham, og hun blev hans Veninde og hans Hjærtes Dronning. Jeg kommer ofte tilbage til hende, hendes Følelse for min Fader er gaaet over paa mig, og jeg har hende saameget at takke for, at jeg vel maa mindes hende med Kjærlighed.

Hun var meget smuk, med de samme store Træk, som hendes Faders Portræt viser; hendes Sind var idel Godhed og lidt mere, Trang til romantisk Venskab, men bagved det sværmeriske Blik i de klare blaae Øine, bevarede hun dog altid en vis lønlig

lagttagelse af en Linie, der ikke maa overskrides, en Egenhed, som jeg saa nødig jeg vil sige noget satirisk om hende, ikke kan kalde andet end Forglemmigeis Uskyldighed.

Hun var femten Aar, og han i sit tolvte, da de lærte hinanden at kjende, en farlig for en sværmerisk Dreng. Der opstod »et broderligt Forhold« mellem dem, men et saadant Forhold mellem følsomme Sjæle blev i den Tid taget med en egen Alvor, og vogtet som en Helligdom. De skrev de lange Breve til hinanden, som skulde opklare Misforstaaelser i Samtaler, og som man stikker i Haanden i Forbigaaende, og med bankende Hjærte venter Virkningen af. Mest dreie de sig om Forskjellen paa mandlig og kvindelig Dyd, og den store Vanskelighed ved at faae de reneste Hensigter forstaaede. Men saadanne Ungdommeligheder udhule de dybeste Leier for Livets Strømninger. Intet Under, at den lidenskabelige Discipel satte sit ærlige Hjærte til hos sin Rectors klarøiede Datter.

Hun gjengjældte ikke hans Lidenskab, og han naaede aldrig til at tilstaa den for hende. Forholdet er let forstaaeligt. Han var en uudviklet Discipel, hun var en allerede beundret Dame – Jomfru hed det dengang. Det laa i hendes Karakter, at hun maatte gjøre Venskabet saa inderligt som muligt, og dette var ikke løst Spil, hun mente det med fuld Oprigtighed og svigtede det aldrig. Saaledes var det endnu i hendes Alderdom.

Samme Aar Peder Grib blev Student (1801), han var da 17 og hun 21 Aar, gav hun sin Haand til en Mand, der var ti Aar ældre end hun, og som hun heller ikke elskede i Ordets stærkeste

Betydning. Peder Møller var en smuk og fin Mand, rolig og mild, men fast. I en Alder af 31 Aar var han allerede Assessor i Højesteret og vedligeholdte indtil sin Alderdom en anseet Stilling mellem Hovedstadens Embedsstand.

Da Drømmenes Boble saaledes var bristet, havde den unge Student intet andet at gjøre end at træde sin Livsgjernings Mølle. Forholdet til hans Elskede forblev som det var. Hun var hans Veninde, og han var altid en kjær Gjæst i hendes Hus; hun var ikke forandret, men for ham var der ikke længer Haab, kun Forsagelse tilbage.

Som han var idel dyb Alvor og dyb Følelse, lagde han begge Dele i sit Studium. Han erhvervede sig en Lærdom i den klassiske Oldtids Skatte, som næppe er bleven overgaaet af nogen Samtidig hos os; og han forbandt den med en Følelse for disse Skattes Skjønhed, som er kommen til Orde i hans Poesi. Han fandt ogsaa forsaavidt Anerkjendelse, som han to Gange vandt Selskabet for de skjønne Videnskabers Prisedaille, men han gjorde dog ikke det Indtryk, han haabede. Fortjent synes jeg ikke, det er. Hans Hovedværk, Oversættelsen af Sophokles Tragedier, overgaaer dog Dorphs nu almindelig brugte, i at træffe Originalens mægtige Klang og heroiske Værdighed, ikke at tale om, i Troskab. Hans sex Sange af Iliaden har Wilster spottet over. Seer man paa antik Tone og Styrke i Sproget ere de dog fuldt saa gode som Wilsters. Hvad min Fader egentlig mente med antik Skjønhed seer man bedst af hans egne græske Oder, et Kunststykke, som jeg ikke veed, nogen anden her i Landet har vovet sig

til. Saavidt mit Øre kan bedømme det gamle Sprog, ere de af fuldendt Ynde. Saadanne Ting pleiede han at udgive i sine aarlige Skoleprogrammer, ledsagede af en dansk Text, ligesaa kunstret. Et smukt Stykke af den Art er hans Digt til Kolding Slotsruin, ledsaget af et Billede.

Som man ofte kan finde det hos tungsindige Mennesker havde han endnu en anden Egenskab, en høi Grad af Sands for det Komiske. Det er som de mere end det lettere Sind trængte til at ryste Byrden af i en forsvarlig Latter; og som al Komik beroer paa en barok Modsætning, gribes de, der kun altfor godt kjende Livets svære Modsætninger, desto lettere deraf, naar de i ny Belysning stilles saa pudsig til Skue. Selvfølgelig gribes de ligesaa meget deraf, naar Modsætningen møder dem i tragisk Klædebon.

Først 1810 fik han Ansættelse som Adjunkt i Roskilde, hvor den gamle Tauber, der havde taget sin Afsked 1808, endnu boede i Rectorboligen. Han havde besværlige Forhold der, da Skolen var i Uorden, og den brave Rector Schultz havde vanskeligt nok ved at faa den gennemgribende Reform af 1810 indført. Han blev der til 1817, da han blev kaldet til Overlærer i Nykjøbing. Samme Aar blev ogsaa i en anden Henseende en lykkelig Overgang i hans Liv.

Jakobine Katrine, født 8. Januar 1789, var Taubers næstældste Datter. Da der var ni Aar mellem hende og den ældste, Christina Augusta, havde den inderlige Kjærlighed, der alle Dage omslyngede dem, en egen Karakter. Den ældste vedligeholdte

altid en moderlig Myndighed over den yngre. Denne Afstand i Søstrenes Alder kom til ligesom i Tal at udmaale Aarsagen til min Faders lange Strid. Han var fire Aar yngre end den ene, og fem ældre end den anden, og medens hans Hjærte haabløst hang ved den ældre, betragtede han den yngre som et Barn.

Men Barnet sprang tidlig ud og var glimrende begavet, ikke saa smuk som Søsteren, men udrettede med sine intelligente Træk, sin raske Tunge og sine stærke Øine i en Hast, hvad der i hendes Alder skulde udrettes, at vinde Hjærter. Hun opholdt sig meget i Kjøbenhavn i sin Søsters gjæstfri og stærkt besøgte Hus, og fik først lige fyldt sine 19 Aar, da hun havde sig en ret anselig Brudgom, en smuk, hæderlig og velstaaende Mand med et fint, høist tiltalende Væsen, Procurator ved Hof- og Stadsretten Caspar Vilhelm Smith.

Han var vel omtrent ligesaa meget ældre end hun som P. Møller var ældre end hendes Søster, men hun var ikke den, der lod sig nøie med faderligt Venskab, hun holdt sin Brudfakkel høit, og nød sin korte Lykke af sit fulde flammende Hjærte. Ak, kun to Aar varede hendes Ægteskab, hendes første Barn levede fem Uger, næste Aar, i April 1811, bortrev en hidsig Sygdom hendes Mand, og to Maaneder derefter fødte den een og tyveaarige Enke den Søn, som hun gav Faderens Navn, og som nu var hendes eneste Trøst.

Hun vendte saa tilbage til Roskilde og sad i Stilhed med sin lille Dreng hos de gamle Forældre. Men ogsaa her lod Dødens kolde Haand hende ingen Ro. Der var endnu to Døttre hjemme.

Den ældste af disse, Louise, en blomstrende livfuld Pige, 20 Aar, som stod hende nærmest i Alder, blev pludselig bortreven fra hende.

Saa sneg Aarene sig bedrøvelig hen til 1816. Hendes Gjerning var at pleie den livstrætte og i sin Skrøbelighed vanskelige Fader, og at styrke sin tungsindige Moder. Naar hun fortalte os Børn om denne hendes Prøvetid, sagde hun: Moder talte kun lidt, hun sang sine Psalmer, og Fader talte kun om Evigheden. Han havde faaet et Dødsbudskab. En Aften, da han traadte ind i sit Værelse, havde han seet sig selv sidde ved Skrivebordet. Han havde ikke talt om det, men da de undrede dem over, at han mod sin Sædvane ikke havde Lyst at være i sin Stue, men sad i Dagligstuen, kom det ud af ham.

Hendes yngste Søster, Marie Elisabeth, dengang 16 Aar, var hende ikke til Hjælp. Hun var et skrøbeligt Væsen, og hendes Sind blev senere omtaaget. Saa sov den gamle Fader hen 26. Januar 1816 og det kjære Familiehjem maatte nu opløses.

I denne Smertens Tid var det, at min Fader og Moder fandt hinanden. Hvorledes, veed jeg intet nærmere om. Om saadanne Ting talte Moder ikke. I det Udvortes var det ligefrem. Han boede i Byen, det Hus, hvor han havde havt sit Barndomshjem laa kun faa Skridt fra Skolen; og i de faa Timer, han havde tilovers, maa han dér have søgt sit Selskab. Det Indvortes fremgaar af deres Liv.

Han trængte til Fred for sit lidende Hjærte og kunde ikke finde den uden i Kjærlighed, og hun var den, som kjendte ham saa

ganske, at hun tilfulde forstod hans Indre. Hun havde baaret sex Aars smertelige Byrde, Aar, som vel kunde gjøre hende til et andet Menneske end den lykkelige unge Pige havde været. Begge var de erfarne nok til at vide, at Livet har andre Opgaver end Ungdommens søde Sværmerier, og at dybe Sjæle endnu er istand til at elske redeligt og opoffrende, om ogsaa det første Ideal er skrinlagt, og det første høje Mod paa Lykken er stækket.

Imidlertid stode de begge i det Forhold til den kjære Søster Christine, at det kunde siges, at der var ingen af hendes Tanker og Følelser, som ikke ogsaa gik over paa dem. Og deri havde Fader sin sværeste Opgave. Havde han end hver Dag i sin Ungdom maatte sige sig selv, at Kjærlighed aldrig skulde falde i hans Lod, saa havde han nu fast formeget af denne glødende Ingrediens. Den ene Søster tog ham med fast Haand, og havde visselig ikke Sind til at slippe nogen Del af hans Liv. Den anden vilde dog ikke sættes tilside i den Del af hans Kjærlighed, som hun mente at have Hævd paa. Hun kunde ikke afsee de Timer, hvori hun »talte til ham med søsterlig Fortrolighed«, eller de Breve, »som intet menneskeligt Øie havde seet, og som laa forseglede i hendes Gjemme med Udskrift til ham. Hendes Mand havde lovet at sende ham dem efter hendes Død«.

Nu skete der noget i deres Forlovelses Dage, i Sommeren 1817, der bragte det til Orde, som Læberne ikke havde turdet hviske om, Hjærterne næppe vide. Brødrene Tauber havde fra Drengetiden været vante til at opholde sig en Del over min Faders Væsen. Rimeligvis have de heller ikke været blinde for

hans Hjertes Hemmelighed, han var for saa skarpe Øine let at gjennemskue. Om de have yttret noget saarende, er ikke let at see; der havde kun været en Uenighed mellem dem og Fader angaaende et Vers, der skulde sættes under deres Faders Portræt. Nu havde Christine »i sin søsterlige Fortrolighed« talt meget med ham om det Forhold, der burde opretholdes imellem dem, som og mellem ham og hendes Brødre, og maaske ikke været fri for at blande nogen Bitterhed ind ved Tanken om, hvad Fare der var for at miste denne Hjærtenssskat. Det er ikke tydeligt, hun selv forsikrer, at der aldeles intet fornærmeligt er sagt. Han har imidlertid følt det saa, og paa sin Hjemreise til Nykjøbing, hvortil han var bleven kaldet i Mai Maaned, havde han i Roskilde, hvor han havde taget Afsked med sin Forlovede, beklaget sig derover for hende, om end i en Tone, hvoraf det fremgik, at han ikke tog sig det nær.

Men hun tog sig det overmaade nær. Oprørt over den bestandige Fortrolighed, som Søsteren vilde vedligeholde med hendes Elskede, og vred over, at der skulde siges noget paa ham, lod hun, heftig som hun var og slagfærdig i sin Tale, Søsteren vide, at hun godt forstod begge Sider af Sagen, og endte med, at hun sagtens selv havde digtet hele Historien for at sætte ondt mellem ham og hendes Brødre. Dette virkede saameget stærkere paa Søsteren, som hun selv maatte føle, at hun var gaaet for vidt i sit Venskab, og maatte nu føle, at »han havde svigtet den Tillid, hun havde havt til hans Charakter«. I et meget bevæget Brev anklagede hun ham strengt, sendte ham den omtalte forseglede

Pakke tilbage, og forlangte sine Breve igjen, »da en Forlovet er lidt letsindig med sligt.« Først efter flere Maaneder svarer han:

»Kjæreste Veninde! Jeg modtog en Pakke og et Brev fra Dem, som jeg maa tilstaae, jeg aldrig havde ventet.

At jeg ikke med et Ord har talt til Jakobine derom, vil De kunne forstaae. Heller ikke behøver jeg at forsikkre Dem, hvor smerteligt det er mig at være Aarsag til en Misforstaaelse mellem Dem og hende. Men – hvorledes kan Deres Brev tale til mig i en Tone, som om De havde glemt, at De engang var Aarsag til min største Lykke og – jeg vil ikke tilføie – Ulykke, thi denne, jeg forsikkrer Dem det helligt, har jeg aldrig tilskrevet Dem, men ene mig selv? Hvorledes er det muligt, at De kan troe de Baand, som – for første Gang nødes jeg til at tilstaae Dem det med Ord – min Ungdoms første, inderligste og aldrig ganske udslukkede Kjærlighed knyttede? Kun i den faste Tillid til Deres Venskab og Redelighed, at De strax tilintetgjør dette Brev, kan jeg tale oprigtig til Dem. Hvor kan De have glemt den inderlige lidenskabelige Heftighed, hvormed Jak fra Barn af allerede rev os saa at sige til sig, og ikke nu tilgive en Misforstaaelse fra hendes Side, som jeg rigtignok er Skyld i, men, tro mig som en ærlig Mand paa mit Ord, ganske uskyldigt. Thi jeg fortalte hende blot, som man fortæller om løst og fast, naar man kommer fra en Reise, hvad De havde fortalt mig, at Deres Brødre havde sagt om mig. Men for Alvor kan De da vel ikke tænke, at jeg skulde have været saa onskabsfuld at tilføie, De havde gjort det for at sætte Splid mellem Deres Brødre og mig. Det er dog en aabenbar

Urimelighed; det maa jo tvertimod være Dem magtpaaliggende, at jeg som Deres tilkommende Svoger er Deres Brødres Broder, som jeg ogsaa er det, og det ret af Hjærtet. En ubetydelig Trætte kan jo opstaae mellem de bedste Venner, og jeg vil aldeles ikke fragaae, at det Brev, jeg i Anledning af Deres Faders Portrait fik Bloch til at skrive til Emanuel, var en dum Streg af mig, som kun en Smule Forfængelighed kan undskylde, men fra Hjærtet kom det ikke.

Vær ikke længere vred paa mig og Jak! De veed dog, at De har ikke bedre Venner end os to. Aldrig, aldrig forsvinder de Følelser, som den første Ungdoms lykkelige salige Dage nedlagde i vor Barm. Jeg var eengang lykkelig. Jeg haaber forvist at blive det igjen. Men aldrig, aldrig briste de Baand, med hvilke de helligste i Naturen, fælles Opdragelse, Venskab, Fortrolighed og den varmeste Kjærlighed forenede os¹. Jak vil aldrig ophøre at være Deres Søster, og jeg aldrig at være Deres trofasteste Ven.

Uden den strengeste Befaling af Dem tilbagesender jeg ikke det dyrebareste Pant paa svundne Dages Glæder.«

Svaret fulgte strax:

»Kjære Fibiger! Med hvor inderlig Følelse jeg modtog og læste Deres sidste Brev, kan De ikke forestille Dem, uden De fuldkommen har kunnet forstaae, hvor smertelig det har været mig at tvivle, undskylde og igjen tvivle om Deres Character i mer end to Maaneder, da jeg i mer end tyve Aar har regnet Dem for min bedste Ven, og nu end mere ansaae os for forbundne ved Jak.

¹ Sic. En Feil i Texten eller Brev-Skjødesløshed. Udg.

Tak fordi De saa venlig oplyste mig. Jeg kan ikke et Øieblik tvivle om Deres Brevs Sandhed. Og jeg skammer mig ved, at jeg ikke var mere overbærende med en Overilelse af Jak. Jeg maa blot sige til min Undskyldning, at da det skete, kom jeg til Roskilde een Dag efter at hun havde fulgt Dem paa Reisen. Jeg savnede dem begge der, var bekymret for deres Adskillelse, længtes efter en Hilsen fra Dem, og kunde da ikke bære et Svar, hvori der laa en saa bitter Bebreidelse, som jeg, tilgiv mig, tilskrev Dem. Jeg lovede i min Vrede aldrig at tale om Dem til hende eller om hende til Dem. Vi har nu reist sammen, og jeg har aldrig nævnt Deres Navn i hendes Nærværelse. Jeg troede, hun kunde ikke lide, at jeg holdt af Dem, og hun frygtede, at De skulde gjengjælde det mere, end hun vidste. Det var ikke unaturligt, og maa være Dem kjært. Jeg vidste ikke, hvor skyldig jeg var, før Deres Brev nu siger mig det. – Hjælp mig at gjøre det godt igjen, og brænd dette Brev, som jeg vil gjøre det ved Deres. Det Bedste vil vi bevare som en hellig Skat. De har meget, overmaade meget af min Tilfredshed i Hænder, min Søsters Ro og det kjæreste Barns Fremtids Lykke. Ham kan De beskytte og betrygge endog mod hans Moders og min Daarlighed, om det behøves, og i ham kan De engang give os hans uforglemmelige Fader igjen. Og paa denne Mands Godhed har jeg maattet tvivle! Vogt Dem, De synes ikke altid saa god, som De er. Kan De forandre noget heri, saa gjør det, ikke mere for min Skyld, men De vil derved undgaa mange ubehagelige Optrin ... Tak endnu engang Tak for Deres kjære sande Brev, og tilgiv mig alt, hvad De har at tilgive mig,

og vær min Ven i Ord og Gjerning, ligesom jeg vist aldrig skal ophøre at være Deres Veninde. Og som saadan beder jeg Dem laane mig mine Breve til Dem til Gjennemlæsning. Det er Deres Eiendom, og jeg vil ikke berøve Dem dem, men ombytte dem igjen med dem, som er mine. Send mig dem snart, og lad os ikke tale mere om Fortiden, men trygt gaae frem paa den rene faste Bane, den har lagt for os.

Deres C. A. Møller.«

Da min Fader i Mai 1817 drog til Falster, var det hans Bruds første Beslutning, allerede i Sommerens Løb at følge ham derhen som hans Hustru. Men Søster Christine var af en anden Mening, af hvad Grund er ikke klart. Hun udøvede nu eengang en blid Myndighed over dem begge, og hendes Mening gik igjennem.

Først næste Sommer samledes saa Familien forat feire deres Bryllup, 5. August 1818, og det maatte nødvendig staae i Sæby Præstegaard.

Ære være vore gamle Præstegaarde! Upaatvivleligt kan der siges meget paa Præster, men meget mindre paa deres Hjem. Der er faa af Latinskolens privilegerede Stand, der ikke er i Familie eller Gjæstevenskab med Præstefamilier; og de skulle ikke glemme, at Beneficiarius med Frue – nei, Madame hed det – altid har baade Husrum og Hjerterum for dem, til de Tider, de trænge til Stikkelsbærbuske, Nøddehække og svale Havestuer. Og Sæby Præstegaard var een af dem, der end ikke i Drømme kan tænkes bedre i god gammel Stil. Rummelig høi Bindingsværks Bygning, bred Egetræs Trappe ned til Gaarden,

stor Dagligstue med Vinduer baade til Gaard og Have, mægtig Storstue med gamle Familieportræter, Gjæsteværelser bag den og forresten i hver mulig Krog i Huset, og stortræet Have, der fører lige ud i Herregaardsskoven langs Tiis Søens brede klare Flade. Ikke at tale om den store og skjønne Kirke, et Vidnesbyrd om Esbern Snares fromme Gavmildhed. I den blev altsaa mine Forældre viede.

Præstekonen var min Moders Moster. Ogsaa Mormoder, Taubers gamle fromme Enke, boede nu der hos sin Søster. Præsten Lassen var en gammel Nathue, men af den bløde behagelige Slags. Forresten kom han ikke til at vie mine Forældre. Der var en Lovbestemmelse, som forbød at vie den, der ikke kunde fremvise Koppeattest, og min Fader havde haft naturlige Kopper og var meget kopparret, havde altsaa intet Papir for Vaccine. Men, kongelig Forordning! Man tænke sig! Moders næstældste Broder, Jens Worm Tauber, Præst i Nordrup, maatte da paatage sig Vovestykket, og udførte det forsvarligt nok, som hans lange hjærtelige Tale i Tidens Stil endnu viser mig.

Saa drog Ægteparret til Falster, ikke til nogen glimrende Stilling. Kaarene var knappe, en Overlærers Løn var kun 800 Rdl. Jeg havde dog i samme Stilling 1600. Men ved Hjælp af min Moders Husholdningstalent og nogle Pensionærer, dem de elskede som deres Børn og som elskede dem igjen, havde de dog forholdsvis et smukt Hjem.

Heller ikke for min Fader var det nogen let Opgave, der forelaa. En overmaade forfalden Skole skulde bringes paa Fode,

og han var ikke just skabt til at gribe praktisk ind. Hans Ven og Rector i Roskilde, Bloch, havde selv været Rector i Nykjøbing til 1815, og i de Breve, han skrev til ham, udøser han ret sit Hjærte om det Uføre, han havde at kjæmpe med under hans Eftermand.

»Her har man ikke den mindste Anelse om, hvad Filologi er, eller om den Ærbødighed, man skylder de Udødeliges Manes. Jeg har aldrig hørt Mage til Examination af Latin i øverste Klasse. Men det faaer ikke at hjælpe. Siden jeg har faaet den, vil jeg absolut ikke tale et dansk Ord i den, hvormeget end min Rector protesterer derimod.«

Rectoratet i Kolding havde han allerede dengang Haab om, da hans Svoger, Erik Tauber, som beklædte det, havde havt Tilbud om et theologisk Professorat ved Universitetet, hvilket han dog afslog – »af ubegribelige Grunde,« siger min Fader.

Mine Forældre vare dog langtfra at beklage, at de endnu i tre Aar vare bundne til Falster, da de havde dette Hjem inderlig kjært. De havde ogsaa et landligt Tilhold i Sommertiden, som glædede dem meget. Min Farbroder Christian Fibiger var den Tid Forpagter paa Bramslykke paa Hardenberg Gods, en eiendommelig Mand, som jeg i min Studentertid kom til at staae i et meget nært Forhold til. Mellem ham og Fader var der et sandt Kjærlighedsbaand, snart mer end broderligt. Deres Dannelse og Livsgjæring var saa forskjellig som mulig. Den ene havde i al sin Ungdom vugget paa Havet mellem Europa og Asien som simpel Matros og sled nu i sit Ansigts Sved med den Jord, som i daarlige Tider bar ham Torne og Tidsler; den anden havde kun dyrket

Phantasiens Have og havde intet havt at bruge sine Arme til, men ligefuldt var deres Sind og Hjærtelag saa ens, at deres Længsler fra hver sin Side sloge sammen.

Min Moder havde endeløst meget at fortælle om disse Smaareiser til den store Forpagtergaard, med Udsigt til de mægtige lollandske Herresæder, deres Adelslægter og Fortid, lige til den mystiske Side af forfaldne og forladte Borgbygninger med de Beboere, der ikke forlode dem, Gjengangerne. Paa Bramslykke blev den salig Grevinde jævnligen seet. Sagens maatte da Mørknings- og Reise-Æventyrene voxte saaledes sammen med min gryende Forestillingsverden, at jeg tilsidst troede at have spillet en ganske anden Rolle derved end den at skribe paa en Barnepiges Arm.

Imidlertid gik Aarene og Kaarene bedre sig. Prisen for Pensionærene steg, der kom Tillæg til Embedslønnen og Honorar for Skrifter, og samtidig forøgedes Familien. Den ældste Søn, Christian, blev født i det skjønne Foraar 1819, 31. Mai. Jeg fulgte efter paa en barsk Vinterdag, 27. Januar 1821, og vor eneste, derfor dobbelt kjære, Søster Christine d. 4. September 1822. Flere Helsøskene var vi ikke. Den fjerde var Moders Søn af første Ægteskab, ham vi allerede kjende som den veltalende Caspar. Født 16. Juni 1811 var han altsaa allerede nu en lærd Skoledreng.

Tiden kom, at det første Hjem, som de havde faaet saa kjært, maatte forlades. I et Brev til sin yngste Broder, Jakob Scavenius Fibiger, dengang Lieutenant i Artilleriet og paa en flereaarig

Reise i Selskab med den senere adlede Peder Scavenius, efter hvis Fader han var opkaldt, skriver min Fader, efter at have fortalt om sine Fremtidsplaner.

»Jeg vilde dog nødig forlade dette yndige Sted. Fra mit Studereværelse seer jeg over mod Lollands tæt med Skov bevoxede Kyst, til Færgegaarden med sine Baade og Smaaskibe og Landeveien slyngende sig op gjennem Skoven. Falsters Bredder ere ligesaa skovrige, og overalt er Øen saa frugtbar og venlig, at den kun er at betragte som en stor Have. Forfærdelig Hede har ellers hjemsøgt os i Sommer, Torden hver Nat osv. – Du seer, hvilken Spidsborger jeg er bleven, at jeg snakker om Veir og Vind ligesom Maribo Avis. Men sligt er Mærkværdigheder for os, som ikke har vandret over Alper og Apenniner og kiget ned i Vesuvs Krater. Medens du har spadseret om i Titus' Theater, har jeg kun paa Kathedret beskrevet det for mine Disciple, har kun i Kobberstik seet Pantheon, Herculanium og Pompeji, og kjender Genfersøen kun af Mathisons Vers.«

Min Morbroders hellige Professorat var altsaa blevet til Vind, men det varede dog ikke længer end tre Aar, før han af ligesaa »ubegribelige Grunde« modtog en Kaldelse til Direktør for dengang nyoprettede Sorø Akademi; og Fader blev hans Eftermand i Kolding (1822).

Da var det, man en Novemberdag paa Gaabense Landevei kunde have det Syn, som jeg har begyndt min Beskrivelse med. Og Fortsættelsen deraf blev efter Datidens Befordringsmaade et otte Dages Zigeunerliv i et barskt Klima. Jeg var i ubevidst Stand,

men veed ligefuldt snart bedre Besked om Reisen, end jeg vilde have vidst, hvis jeg havde gjort den en Snes Aar senere.

Faldende over mine egne Ben paa Gaabense Skibsbro, blev jeg paa Faders Arm bragt ud i en Seilsmakke, og da den første Skyllesø bragte Passagererne til at skringe, blev jeg forvandlet til noget uformeligt ved Hjælp af et Sjal, og ved næste Sø stuvet ned under Dækket blandt andre Bylter. Men i Nyborg var jeg efter endnu værre Modgang paa store Belt dog ikke mere modfalden, end at jeg kunde tage Initiativet, thi der var just Marked i Byen. Det var Fader en Umulighed at nægte sine Børn noget, ene med Undtagelse af Hug; dette Æventyr maatte altsaa bestaaes, og vi vendte seirrig tilbage med Bytte. Den øvrige Vei blæste jeg desaaarsag paa Trompet, medens Broder Christian rørte Trommen, og Caspar formentlig aad Kager.

Det tog dog en brat Ende. Pludselig blev jeg funden inde paa en vaad Mark oven paa Barnepigen, der skraalede end høiere end jeg, fordi hun saameget mere end jeg var istand til at gjøre den Betragtning, at hendes Liv havde Ende. Vognen var væltet. Man væltede dengang hyppigere end nu, men mellem de høie Hækker i de dybe Spor væltede man ogsaa mageligere, ingen kom til Skade. Men værst var det for Moder, da hun endelig fik Hovedet ud af Vognen, at see Fader staae og baxes med den kullerske Hest.

En forbikjørende Vogn hjalp os videre, og endelig kom vi, efter endnu engang at have svaiet paa Lillebelts Bølger, men dennegang under Færgemanden, Farbroder Karls, egen

Varetægt, en mørk Aften skumplende opad Kolding Gade.

ANDET KAPITEL

KOLDING

Man pleier paa Psychologiens Vegne at lægge Mærke til, hvorlangt et Barns Minder gaae tilbage.

Jeg troer nu at kunne huske, at da Vognen den mørke Aften holdt paa Kolding Torv udenfor Rectorens Bolig, kom de ned ad Stentrappen med Lys. Det var dette, at jeg saae Dør, Trappe og Ansigter skinne i Lyset, mens der rundt om var Mørke, ikke andet. Den Kjendsgjerning, at vi holdt vort Indtog gjennem alle Stuer til festlig Klang af Tromme og Trompet, vil jeg derimod ikke indestaae for skriver sig fra min egen Erindring. Den hører upaatvivlelig til Børnekamrets tidt opfriskede Fortællinger. Men det med Lyset kunde ikke saaledes fortælles. Jeg var dengang 1 Aar og 10 Maaneder.

Lad da Indtoget i Kolding være Udgangspunktet for mine Erindrings Kjæde. Hvor stærkt denne Omverden af det første Hjem med alle dets Rum lige til de mindste Kanter og Kroge har bevæget min Hjærnes Væv, og øvet den i at have sine Syner paa denne Scene, derom vidner, at endnu 60 Aar efter har jeg næppe nogen natlig Drøm, uden at den foregaaer i disse gamle Stuer.

Kolding var dengang en saa mærkelig By, at om man nu kunde tage den hel og holden og sætte den i et Musæum, vilde den være en værdifuld Oplysning om svundne Tilstande.

Krogede snævre Gader med Bindingsværks Huse, hvis

Stokværk paa Bjælkehoveder hang det ene ud over det andet; en primitiv Stenbro, i hvis Midte løb en Række brede, over alenbrede, men runde utilhugne Stene, indrettede til ved Spring fra den ene til den anden at komme frem paa det ufremkommelige; en Vandpost med Trug om paa Torvet, en Gabestok paa Raadstuehjørnet; bagud brøstfaldne Plankeværker, forrevne Hækker, overalt gjennembrudte Smuthuller; og fremfor alt den store triste Slotsruin seende fra sin høie Voldbakke ned paa denne underlige af Fortidens sære Mennesker beboede Rede, det var Yderverdenen, og vort Hjemlige var et værdigt Led deraf.

Vor Bolig var den lange Gaard, som indtog hele Torvets nordlige Side. Op til den førte en høi Stentrappe med Jærnrækværk og Bænke paa den brede Afsats til at nyde Sommeraften paa i Snak med Naboerne. Indenfor en stor fliselagt Forstue, deromkring rummelige Værelser med Bjælkeloft, høitsiddende Vinduer med smaa Ruder, overskyggede af en Række Lindetræer klippede i Firkanter. Fra et stort brolagt Kjøkken med Klinkedør ud til Gaarden førte Trappen op til andet Stokværk, bestaaende af et eneste tomt Loftsrum belyst af en Vinduesrækkes smaa Blyruder. Først i de sidste Aar havde Formanden, Morbroder Erik, ladet afdele et Par ret gode Værelser til Rectoren og Skolebibliotheket i den ene Ende af Bygningen. Og alt som Drengene voxte til, blev i den anden Ende gjort et Kammer til os og et Værelse til Lærerinden. Men endnu blev der et temmelig stort Loftsrum tilbage, hvor Tjenestepigerne havde Leie, og over hvis Gulv laa en mægtig

Tværbjelke, vort første Gymnastikapparat. Saaledes var Skikken i Kolding; skjønt omtrent alle Huse havde to Stokværk foruden det steile Tag, blev det øverste først taget i Brug, altsom Kulturen steg.

Der var Plads nok, og en underlig Labyrinth af overflødige Kroge. Ikke mindre i Udenværkerne. Gaarden skraanede opefter mod en Bagbygning til Stald og Lade. Fra den førte en Dør ud til Slotsbakken, som høinede sig steilt lige fra Døren, og endnu mere fra den til Siden liggende Have, hvor en tre Alen høi Graastensmur støttede Bakken. At bestige denne Mur og ved Hjælp af Æbletræernes Grene at komme over det høie Plankeværk, der reiste sig ovenpaa den, hørte til Storværker for Smaafolk. Men daglig maatte det gjøres. At hoppe gjennem Ladedøren var jo ingen Ting, og op paa Slotsbakken maatte man jo; ogsaa ind i Ruinen gjennem Kjældergluggerne, eller entrende opad Murrevner til Vinduesgabene.

Den Ruin med dens mægtige mørke Kældre, dens nedfaldne Taarntrapper, dens Bjerge af Murbrokker, sønderslaaede Ornamentter og sære fantastiske Sandstensansigter, dens høie Sale med grøntbegroede Murtinder, og den blaa Himmel derover, alle disse Belysninger gjennem Porte og Vinduesgab, blev mig saa hjemlig, at jeg, hvergang jeg kjedede mig, og Børn kjede sig forfærdelig tidt, maatte op og afsøge den. Heller ikke i Skumringen lod jeg mig afskrække, den Gru, den da vakte, var uimodstaaelig.

Naar saa i Morgenstunden alt var saa høitidsfuldt, Allikerne

kaglede deroppe omkring Kjæmpetaarnet, som det kaldtes efter de to Sandstenskolosser, som endnu stod paa Hjørnerne af det paa langs spaltede Taarn, og Taagen littede over Egnen – hvor var da Udsigten henrivende; udover Byens Tage med stille, rygende Skorstene, Aadalen med sine høie kuplede Bakker, den blanke Slotssø og Skovene langs Fjorden lige til Fyen i det Fjerne.

Kun elleve Aar, og naar man trækker de første tre – fire altfor barnlige fra, saameget færre, tilbragte jeg i disse Omgivelser; men det var nok til at gjøre mig til omtrent alt, hvad jeg siden er bleven til, om end de Kildespring, som dengang blev aabnede, skulde siden blive bedre ordnede. Selvfølgelig begyndte det med Dæmring og endte med klarere Syner, men disse Stadier lader sig nu ikke udskille. Jeg tager derfor de forskjellige Sider af min Udvikling under eet, hvad Tiden angaar, og lader dem kun følge i Række for bedre at kunne betragte dem hver for sig.

Mine Forældre var begge aldeles afgjort Aandens Folk; det faldt dem vistnok aldrig ind, at deres Børn muligvis ogsaa kunde være blevet til noget i praktiske Stillinger. At lære, hvad et Menneske paa Aandsdannelsens høieste Trin har fornødent, lige fra den klassiske Fortids Storværker til det nyeste Vers, fra de ypperste Kunstværker til Bøgernes smaa Billeder, og gennem Naturens daglige Fænomener til dens evige Aand, det og intet mindre var Opgaven. Der maatte intet slaas af derpaa, og havde de end kun smaa Midler, de havde store i deres egen Aand; og hvad Bekostning angaaer, tog de hellere fra sig selv, for at bringe deres Børn frem paa den ideelle Bane. Heller ikke kan jeg

mindes, at jeg selv i noget Øieblik, end ikke i det mismodigste, har havt ringeste Tvivl om, at dette var min Vei for Livet.

Saa gik alt med Liv og Lyst, som det var os i Kjødets baaret. Der blev aldrig anvendt Straffe, næppe nok Tvang. Kun naar vi Drengene var altfor uartige, kunde Moder øse os over med en skarp Formaningstale, en sjelden Gang ogsaa gjøre et ikke videre skrappt Forsøg paa at slaa løs paa os. Vi havde derom den Historie, at min Broder Christian paa sin troskyldige Maade havde i al Alvor Sagt: Moder skulde rigtig tage en Kjep saa tyk som en Arm og hugge os Unger. For han var det flittige og samvittighedsfulde Element, jeg det letsindige og dovne. Og sloges vi, var det ufeilbarlig min Skyld.

Faders Strenghed gik ikke engang saa vidt. Det var ham umuligt at see vore Unoder fra anden end den naturlige og morsomme Side. Naar jeg intet gad bestille af det, jeg skulde, og havde de vildeste Streger for, satte han sig til med stor Udførlighed at beskrive, hvad Følgen vilde blive. Begyndte med, at Gaardskarlen skulde sendes ud i Skoven at skjære en forsvarlig Kjep; men Gaardskarlen, den store Iver, som var min Ven, fremstod under den drastiske Skildring i en meget gemytlig Skikkelse for min Phantasi, og idet Veien og Skoven blev klarlig betegnet, fordybede jeg mig i den velbekjendte Skov, hvor ingen bedre end jeg vidste, hvor de bedste Kjeppe sad, og inden vi engang kom til at høre om Kjeppens Brug, end sige at føle den, var ogsaa Fader bleven saa greben af sin egen pudsige Fantasi og ikke mindre pudsige Udtryksmaade, at han fik sig en Latter,

mens han ragede mig i Haaret.

Langt mere Virkning havde det, naar hans bekymrede Fremtidssyner tog en anden Retning, og han beskrev, hvorledes den Dreng, der ikke vilde læse, maatte sættes til et Haandværk. Nu blev Skomageren fremdragen, ham der var gift med Kokkepigen Ane og boede opad den høie Trappe i Søndergade, og hvis Værksted med alle dets stramt lugtende Apparater, belyst af den æventyrlige Glaskugle, netop var et af mine Drømmeriers vanlige Tilholdssteder. Der blev i Forbigaaende talt om, at der var noget, der hed en Spandrem – jo, jeg kjendte den og vidste, hvorledes den blev spændt over Støvlesaalen paa Skomagerens Knæ – men naar den kom over Enden paa en Dreng, var det ingen Spøg. Jeg gad blot vidst, om Fader selv kjendte den saa godt; jeg har en Mistanke om, at han snarere tænkte paa Lukians Skomager. Vist var det, at han dreiede af, og Forestillingen endte med et grangiveligt Syn paa en Skomagerdreng, der kom fløitende og dandsende henad de brede Stene opad Østergade med den ene af Rectorens Støvler under Armen og en Tøffel til Stuepigen i hver Haand. Dette blev mig det sværeste. Østergade saae vi paa langs nedad fra vore Vinduer, og dens Eslinie udmaalte jeg altid Perspektivet af, naar jeg laa i Dagligstuevinduet og kjedede mig. Nu at se mig selv som en snavset Skoledreng komme fløitende længst ude fra, til Spøgelset mere og mere nærmede sig – jeg kunde ikke faae det ud af mine Tanker igjen, og Virkningen var en usigelig Angst for at synke ned i slig plebeiisk Stand.

Jeg var ligesaa stor en Aandsaristokrat som Fader, og havde det været beregnet, hvad der kun var hans Lune, kunde han ikke have valgt noget kraftigere Middel. Ligefuldt slog Midlet feil. Ogsaa deri lignede jeg ham, at det blev ved Fantasien, og vendende og dreierende paa den fik jeg dog ikke fat paa det Arbeide, den med sin truende Svøbe skulde drive mig til.

Ganske vist lærte jeg tidlig nok at læse, takket være Moders Energi; men for mig selv var det vigtigste derved, at jeg kunde prale for Tjenestepigerne med, at jeg kunde læse ligesaa godt som de. Min Fremgang var som et Føls, der er bundet bagved en Vogn. Den beroede paa, at jeg maatte følge med min Broder, der var syv Fjerdingsaar ældre. Ethvert Skridt blev taget et Par Aar for tidlig, og blev ikke taget helt ud, Benene var for korte. Formelt kunde jeg læse og skrive, da jeg var fire Aar, i Virkeligheden lærte jeg ikke disse ædle Kunster, før jeg var en fem, sex Gange saa gammel.

Min Fader underviste os ikke, hans Umage med vor Opdragelse var af den Natur, jeg har talt om. Han beboede et Par afsondrede Stuer ovenpaa, en fjern og høitidelig Helligdom, og kom kun ned, naar han søgte Hvile og Opmuntring. Men Moder var ofte oppe hos ham, og tog hun os med, var det en festlig Gang. Hans Liv var delt mellem det stille Arbeide i hans Bibliothek og hans Gang paa Skolen.

Men Moder var ogsaa nok istand til at gjøre Fyldest for begge Forældre og for mere end det. Foruden at bære Byrden af vor Opdragelse og primitive Undervisning, var hun rastløs i at

fuldbringe de mærkværdigste huslige Bedrifter.

Om Foraaret og Sommeren igjennem syslede hun med Haveurter og Blomster, og hun havde to Haver under sin Varetægt, en ved vor Bolig, og en større ved Skolen. Det var det Arbeide, jeg var mest oplagt til at hjælpe hende med. Om Efteraaret blev der slagtet i det Store til Aarets Forsyning, og Hovedsagen var Grisen, vor fælles Ven, som vi i dens korte Liv daglig besøgte i et Familietog med Fader i Spidsen.

Saa blev der lavet Kartoffelmel, en meget vidtløftig Proces, som jeg ved anstrengt Betragtning af de mange Rivejærn, de store Vandkar, som Hakkerne arbeidede Bundfaldet op af, og alle de blændende Kager, der slikkede Solskin paa Sengelad i Gaarden, endnu har bevaret saa tydelig i min Erindring, at jeg troer, jeg selv var istand til at øve den Kunst. Produktet er skjønt nok at see til, men jeg vilde ogsaa dengang nødig andet, og er mangen Gang bleven skraalende sat ud i Kjøkkenet for der at spise mine Melboller op.

Saa blev der kjøbt Hør og Uld, og i det store Loftsrum sad Koner og Piger paa Rad og lod Hørren gaae gennem Heglens Tænder, skrabe frem og tilbage med Karterne, og lagde de smukke Uldtøirer tilside paa Kurven, mens vi Børn stode med Hænderne paa Ryggen og gloede og hørte paa Snakken. Hørren spandt Moder selv Vintren igjennem, et Arbeide, hun særdeles yndede, fordi det ikke hindrede hende, hverken i at høre os læse eller selv at lade Munden løbe med Fortællinger. Naar Væveren saa fik det Spundne slaaet op, skulde vi hen at betragte hans

skjønne Kunst, og naar Blegen var spændt ud, skulde vi ned til Aaen og see, hvor deilig de lange Lærreder skinnede paa Græsset.

Saa blev der støbt Lys, og mig synes, jeg kan endnu lugte den smeltede Talg, og see det runde Bord langsomt bevæge sig om sin Axe, medens de fra dets Rand nedhængende Væger en for en blev dypet i det dampende Talgkar. Derved blev det ikke glemt at støbe trearmede Helligtrekongerslys, med et Kræmmerhus Krudt ved Grunden af Grenene. Naar de blev tændte paa den hellige Aften, maatte altid Fader være med at staae og stirre paa dem i spændt Forventning, til Lyset naaede Krudtet og Explosionen foregik.

Det var tarvelige Tider. Familien sad om sit ene hjemmestøbte Talglys, kun naar der kom Fremmede, tændtes de fine Christiansfelder Lys, ogsaa af Talg, men formede; begge Slags dog i Messingplader.

Under alt dette fik dog Moder Tid nok til det, der egentlig var Sagen. Da de elementære Kunster vare overstaaede, kom vi til de rette Aandens Skatte. Alskens Litteratur blev indøvet. Først naturligvis Børnebøgerne, Campes og Salzmanss, og Billedbøgerne. Dem var der mange af, skjønt langt fra saa glimrende som nu. Hvor de kom fra, vidste vi ikke, men jeg troer, de mest skyldtes vor elskværdige Tante Christines uudtømmelige Velgjørighed. Vi havde aldrig seet hende, men hun stod i en mystisk Baggrund som en Juleaftens- og Fødseldags-Engel, og naar Ageposten kom, kom den fra hende. Mine Yndlingsbøger

var dog ikke de moralske Børnevenner, ikke engang Robinson; nei, den naturhistoriske Billedbog i 3 tykke Bind, den var mit Rige. Billederne var stive og ukarakteristiske, men i Mængde meget fuldstændige, og at gjennemgaae atter og atter og indprente sig Dyrenes mangfoldige Arter, gav mig den første Forsmag paa, hvad man kunde kalde et Studium, og i et saadant har jeg altid været flittig.

I Dagligstuen var det Poesi, der blev læst, den ene Digter efter den anden. Først var det Moder, der læste, siden i Almindelighed Broder Christian, der var den skønne Aand i den lille Kreds; naar vi da ikke var saa lykkelige at faa Broder Caspar med, for han foredrog som en hel Kunstner, og gav ovenikjøbet Scenen dramatisk. Hovedsagen var dog Moders Forklaring, der stadig løb med som den æsthetiske Theori.

Vi kom meget tidlig til det Tydske, og naar Christian kom ind fra Børnekammeret med Bogen, og sagde: »Moder, skal vi saa have en Mundfuld Schiller,« og jeg i Hælene paa ham, fornam jeg, at nu gik Tæppet op. Endelig blev der ogsaa ageret.

Som til andre Provindsbyer kom der ogsaa til Kolding jævnlig omreisende Skuespillertrupper, og da den var en Grændseby mod »Holsten«, og Nabobyen allerede var fuldstændig tydsk, kunde det ogsaa skee, at disse spille tydsk. Den Leilighed til Uddannelse blev aldrig forsømt; og jeg seer endnu for mine Øine Fjællebodens tarvelige Decorationer og de drabeligt gesticulerende Herrer og Damer, medens til Sufflørens hvæsende Accompagnement Kotzebues rørende Stykker gik over Scenen.

Sligt maatte ikke falde til Jorden, det maatte eftergjøres hjemme. Maaneder igjennem blev der lavet Dragter og Papdekorationer, og indøvet Roller, indtil »Fridolins Gang nach dem Eisenhammer«, dog paa Dansk, endelig hædret med alle Familiens Venners Besøg og med Fader paa Hæderspladsen kom til festlig Opførelse. Broder Christian gav Titelrollen med Bravur, Overlærer Plougs Datter Gerhardine med de lyse Krøller var Elskerinde, og hun vedblev at være det, saalænge vi var i Kolding; men jeg, hvem kun en Jærnstøberkarls Rolle blev betroet, kom kun maadeligt fra det. Den Kunst har altid ligget mig for høit. Kun eengang, det var i Roskilde Skole, har jeg siden været paa Brædderne, og da nydeligt pyntet ud som Pernille, men ligefuldt gjorde jeg fuldkommen Fiasco.

Min Moder havde en overordentlig vidtstrakt Kundskab til dansk og tydsk Litteratur, andre Sprog læste hun ikke. Til engelske Forfattere benyttede hun Oversættelser, og de franske yndede hun ikke. Hun læste med hele sin Sjæl, hun levede i det Fremstillede, hun elskede de Personligheder, hun gjennem Levnetsbeskrivelser gjorde Bekjendtskab med, og talte om dem, som om sine Venner. Hun var saa hengiven til Læsning, at naar hun fik en Bog for sig, og Haanden under Kinden, rejste hun sig ikke let, førend Bogen var ude; imens kunde vi støie saameget vi vilde. Hvorledes hun fik Tid dertil, forstaar jeg ikke, thi foruden de større huslige Arbeider syede og strikkede hun de fleste af vore Klæder saavel som sine egne, og spandt selv Tøiet dertil. Men alt gik hurtig for hende.

Imidlertid var hun meget langt fra at tiltroe sig selv at kunne meddele os den Dannelse, hun vilde vi skulde opnaae. Hun havde efter den Tids Skik aldrig haft nogen ordentlig Undervisning. Vi fik tidlig andre Lærere. Efterat en og anden Seminarist havde øvet os i Skrivning og Regning, blev der antaget Hus-Lærerinde.

Den første var min Faders Cousine, Gotfredine Lindam. Om hende husker jeg intet andet, end at jeg skraalede, naar hun klædte mig paa, for hun kneb mig, naar jeg ikke vilde staae roligt. Den anden var en Veninde af Moder, som efter et halvt Aar blev gift med Emanuel Taubers Stedsøn. Hvad hun lærte mig, veed jeg ikke, men det var min Fornøjelse at læse i Haven, hvor hun havde saaet sin Kjærestes Navn med Karse. Men den tredie blev vort Huses Stjerne, hendes Billede indprægede sig uforglemmelig i min Erindring.

Hun var af den hernhutiske Menighed i Christiansfeld, hendes Moder boede i dens Enkehus, og hendes Søster var udsendt som Lærerinde til Neuwied. Men selv havde hun brudt med Brødremenigheden af Misfornøjelse med dens formelle Væsen, og havde aldeles intet pietistisk Præg. Hun var overordentlig smuk med regelmæssige imponerende Træk, store bestemte blaa Øine, prægtig Farve, stærkt lyst Haar, og en baade blød og fast Figur. Hun satte alt Byens Mandkjøn i Flamme, men vedligeholdte selv en kjølig Ro overfor saadanne Anfegtelser. Da hun efter nogle Aar giftede sig, var det med en usædvanlig lidt kjønt og lidt karakterfast, men fra Hjærtets Side elskværdig og meget musikalsk Capellan, og hun blev den svage, tilsidst

hjelpelese Mands Livs Støtte, kraftig, overlegen og trofast, som hun var i alle Livets Forhold.

Hun var ret Moders kjære Veninde, og hvad hun ikke var for Moder, var hun for os smaa, vi tilbad hende. Jeg omtaler hende noget udførligere, fordi hun var den første Anledning til at mine barnlige Øine blev aabnede for legemlig Skjønhed. Hendes Charakter har jeg først senere lært at forstaae, men at hænge om hendes Hals og see hende ind i de mærkværdige Øine og nævne hende med de kjærligste Navne, var den sex, otte Aars Drengs Henrykkelse.

Ikke at det just fremmede Værket; jeg mindes ikke, hvad jeg lærte af hende, det skulde da være at forstaae tydsk Tale; men dette lærtes bedst, mens vi hang over hende ved Kakkelovnsbelysning i Mørkningen. Fik jeg derimod oppe i Læsestuen en Tavle eller Skrivebog at passe, gled jeg gjerne ned under Bordet, og saameget hun end trak i mig og skjændte paa Tydsk, satte jeg dog et Æsels passive Modstand mod hendes velmente Anstrengelser.

Til Undervisning hørte ogsaa Musik, og da Moder elskede den, og Fader var en Kjender af første Rang, blev vi saa tidlig jeg kan mindes, holdt til Klaveret. Men det lykkedes ikke. Musikalsk Begavelse er vistnok arvelig, men Arveligheden er som bekjendt et lunefuldt Væsen, ingen af os Børn arvede vore Forældres Evner i dette Stykke.

Min Fader musicerede ikke meget selv. Han havde, hvad der dengang var ret almindeligt, fra sin Ungdom spillet Fløite, og

undertiden hørtes dens vemodige Toner oppe fra hans Værelse, men det var dog kun i min tidligste Barndom. Han har sagtens mere benyttet Instrumentet for at opfriske en Stemning eller Erindring end for egentlig at drive Kunsten. Derimod samlede han om sig, hvad der i den lille By kunde findes af musikalske Kræfter, hvortil den omtalte Capellan var ham den bedste Støtte, og min uheldige Lærer, en Skolelærer, tilligemed den gamle Organist gode Hjælpere. Han fik et ret anstændigt lille Orchester bragt istand, som ogsaa benyttedes ved de Skolefester, hvortil han altid selv skrev Cantaten. Ved saadanne Leiligheder har jeg vel ogsaa sunget med i Choret, men det var meget svært at faae mig gjort antagelig, og jeg har aldrig havt Stemme, saa meget jeg end har anstrengt mig for at faae den frem.

Om Musiken samledes ogsaa større Selskab, og vort Hus var meget søgt. Min Fader gjorde et høist elskværdigt Indtryk paa enhver, der kom ham nær, endog Almuesfolket, saa lidt det end saae ham, talte om ham med hjærtelig Veneration; det hørte vi Drengene en Del til, thi vi omgikkes jævnlig den Slags Naboer. Han var imidlertid lidt vanskelig at komme nær. Han tog ikke Del i Byens Selskabsliv, spillede ikke Kort, og passede daarlig i Provindsembedsmands kun lidet dannede Kreds. Kun naar vi havde de omtalte Soireer, var han med Glæde Midtpunktet, ved andre Besøg blev han paa sit Værelse.

Det var derfor Moder, der blandt saamange andre Hverv, ogsaa overkom det at samle Husvenner. Og hun havde mange. Hvem der satte Pris paa en Samtale ført med det Liv, den

Kundskabsfylde og den Verdenserfaring, ingen som hun i den Kreds kunde byde, kom jævnlig, og især Eftermiddagstimerne, som paa Grund af den tidlige Spisetid var Besøgstiden, gik hen dermed.

Imidlertid nærmede sig den Tid, da vi trods Hjemmets betydelige Dannelsesmidler dog ikke vare tjente med at savne streng Methode; vi to Drengene maatte i Latinskolen, og vi forberedte os dertil. Broder Caspar, der var ti Aar ældre end jeg, afgik vel allerede i mit ottende Aar til Universitetet, men han havde dog faaet Tid til at føre os ind i Latinens Begyndelsesgrunde. Vi kunde paa en Høitidsdag overraske Fader med de vanlige Remser af Grammatiken. Og mange andre Herligheder havde den kjære Broder med sin Fantasi, sin klare Tanke og sikke Smag opladt for os.

Han var fuldelig sin Moders Søn, kun mindre satirisk. Medens hun meget klart saae enhver Feil hos sine Venner, og ikke var fri for skarpt at udtale dem, uden dog derfor at elske dem mindre, var det hos ham, som han ikke saae det; han tildækkede det med den venligste Dom. Ligefuldt havde han en mægtig Sands for det Komiske, Holberg var hans Yndlingsforfatter, og han kunde fremstille hans Figurer som en Skuespiller; men han opfattede ikke levende Mennesker saaledes. Med sine voldsomme Fagter og sin rungende Latter var han heller ikke fri for til Tider selv at være lidt af en komisk Figur, men ligefuldt var han en streng Charakter, af dyb Alvor og Samvittighedsfuldhed, ingen fik ham fra, hvad han vidste var Ret.

Hans stærke Stemninger kunde gaa over til Nervøsitet, og da han i den Tid, han blev voxen, havde et svagt Helbred, kunde han i sygelige Øieblikke have Hallucinationer, og fik i det sidste Aar, han var i Skolen, epileptiske Anfald, som han i nogle Aar af sin Studentertid vedblev at lide af. Ved sin overordentlig livfulde Opfattelse saavel af Naturen som af Videnskab og Poesi har han hele Livet igjennem haft stor Indflydelse paa mig, og den begyndte saa tidlig jeg kan mindes. Jeg lærte gjennem ham at skjønne paa, hvad man i stort som i smaat kalder det Romantiske. Naar vi gik ude, og han kunde staae stille og betragte en sommerfrodig Eng, en rislende Bæk eller en seilende Sky, i Skoven lytte til Trærnes Susen og Fuglenes Liv, og i Vinterskumringen fordybe sig i de faldende Sneflokke og Drivt mod den mørke Skovkant, saa var det mig, som Naturens Aand først berørte mig, naar jeg fornå, hvad han følte derved. Endnu mere, naar han med sin dybt bevægede Stemme og stærke Mimik foredrog et rørende Digt for os, altid var det min Betragtning, hvad Caspar følte derved. Ifølge min betragtede Natur kunde det vel ogsaa være, at jeg over ham glemte, hvad jeg selv skulde have følt derved.

Vi kom altsaa i Skole, det vil sige, da Broder Christian skulde i Skole, maatte jeg følge med, som ved al Ting et Par Aar for tidlig. Jeg sad ogsaa altid nederst i Klassen. Vistnok kunde der i Flokken findes Drengene, der var endnu mere efterladende end jeg, skjønt der hørte noget til; i alt Fald var der dem, der havde meget tungere ved at lære; men det var min Faders Grundsætning, at

hans Sønner ikke maatte see ned paa de andre, og jeg mindst, jeg sad altsaa nedenfor min Broder. Det var først efter min Faders Død, da den nye Rector havde indført Omflytning efter Characterer, at jeg ved den sidste Examen, jeg var til i Kolding, til min store Forbauselse blev den øverste i Klassen, og dermed i hele Skolen, da jeg – ogsaa for tidlig – var kommen op i den øverste Klasse, som var treaarig. Jeg var da 13 Aar.

Det faldt mig dog ikke ind, at jeg virkelig fortjente den Plads, saameget mindre som jeg følte Misforholdet derved, da jeg som den yngste ogsaa var den mindste, og var vant til at see op til de store Kammerater. Jeg vidste, at jeg i den Vinter ikke havde været synderlig flittigere eller ordentligere end jeg pleiede. Det vidste min Fader ogsaa, saalænge han levede.

Engang ved en Examenshøitidelighed, da han for Forsamlingen af Byens Honoratiores oplæste Examens Udfald, og hver Discipel, naar han blev nævnt, maatte træde frem og modtage sin Charakterbog i Følge med nogle opmuntrende eller formanende Ord, sagde Fader, da Raden endelig kom til mig, ikke andet end: Jo større Gris, desto bedre Lykke. Forsamlingen lo, og jeg listede skamfuld af uden nogen Glæde over mine Godter. Jeg vidste, Fader havde Ret. Jeg havde som sædvanlig rapset nogle flygtige Kundskaber sammen i det sidste Øieblik, var mødt med den Fripostighed, hvormed jeg altid har forstaaet at give halv Underretning Skin af fuld Vished, og havde havt en ren Lotteri-Lykke. At jeg ligefuldt gjorde mig til for Kammeraterne, og at min flittige Broder gjorde sig nogen tunge

Betragtninger over Skjebnens Uretfærdighed, følger af sig selv.

Jeg selv gjorde mig ogsaa Betragtninger. Jeg var mig ret godt bevidst, hvormeget jeg stod tilbage i solide Egenskaber. Jeg havde en ustyrlig Hang til at unddrage mig enhver Pligt, der kom i Lovens Form. Jeg maatte forsømme Tid og Time, jeg maatte fare omkring paa Steder, hvor jeg ikke maatte komme, jeg maatte udøve Bedrifter, som kunde drage Straf eller Ulykker efter sig, jeg maatte som en Følge deraf finde paa Udflugter og Løgn, naar jeg blev dragen til Ansvar. Jeg vidste det meget godt, og fandt det derfor i sin Orden, hvad jeg ogsaa tidnok af min bekymrede Moder fik at høre, at jeg baade i Kundskaber og god Opførsel stod tilbage for den Broder, jeg gik Side om Side med.

Om Eftermiddagen og mod Aften var der altid lystigt Samkvem med Naboernes Dreng, alt efter Aarstiden, Boltspil, Røverlege og alt hvad vilde Streger vi i Have, Gaard, Ladebygninger, i Ruinen eller ved Søen kunde finde paa. Der kunde mellem disse plebejiske Kammerater være nok, der var større og stærkere end jeg, og naar en saadan Flokkens Fører – som Dreierens Anders, der gjerne var i Spidsen – med brutal Myndighed anviste mig min Plads i Slagordenen, som i Reglen var den ringeste, føler jeg endnu den Stemning, hvormed jeg indtog den. Den var ganske vist Ærgrelse over den bestandige Tilsidesættelse, men der var ikke deri synderlig Tvivl om, at det maatte være saa, jeg kunde ikke bruges til andet.

Hvad jeg derimod ikke saa tydelig vidste, men som ganske vist ogsaa, og rimeligvis i ethvert Øieblik jeg levede, var

tilstede, var en urokkelig Selvfølelse, som holdt mig oppe under enhver Tilsidesættelse. Det er denne bevidste eller ubevidste Fornemmelse af Personlighedens høie Værd, som bærer baade Barnets Sorger og Mandens Kors. Og det, der bærer, er ikke blot Haabet om, at det kan blive bedre, det er ogsaa Troen paa, at det er bedre, end det seer ud til. De andre kan nu gjerne sætte Foden paa min Nakke, om de magte det, ligefuldt er jeg noget andet end alle de andre, og muligvis er jeg noget bedre.

Det var en aabenbar Sag, at de raa Dreng, der kunde over mig i en Leg eller ved et vildt Æventyr, ikke kunde maale sig med mig i Begavelse og Livets indre Rigdom, og at heller ikke de, der i Skolen sad over mig, derfor er kommet videre i Livet, har Tiden viist, men jeg havde endnu ikke faaet Tid til at gjøre mig den Ting klar. Ligefuldt var Selvfølelsen der, og den sagde mig, om ikke andet, saa dog det, at naar jeg gik min , var jeg mig selv.

Og jeg gik meget min Vei. Jeg udførte paa egen Haand, hvad der ikke gaves mig Plads til i Flokken. Saa var jeg selv Fører og tog rigelig for mig med ubunden Lidenskab baade af forbudne Frugter og mere uskyldige Krumspring, af vilde og sære Fantasier, af hungrig ustillet og uklaret Længsel, men da ogsaa, i uafsladelig og anstrengt Betragtning, af alt hvad der faldt for i Naturen, mellem Mennesker og i Bøger, samlende og stablende op og rodende i Skatte, som jeg endnu lever af. Ak, hvor har jeg ikke maattet føre disse i Barnet spirende Følelser baade af Ydmyghed og Stolthed med mig Livet igjennem, og hvor maa jeg ikke takke Gud for den Støtte i mit Inderste,

hvormed han har holdt mig oppe. Hvorledes den blev til mit Livs guddommelige Klenodie og hellige Naadegave, komme vi paa sit Sted til.

Kolding Skole var lille, men ikke daarligere end andre Skoler. En Rødstensbygning med tre Stuer ved Jorden til de tre Klasser, og en Kvistleilighed ovenpaa til Brug for Inspectøren, var hele Apparatet, men ogsaa tilstrækkeligt, da den kun besøgtes af nogle og tredive Disciple. Den laa paa samme Sted som den nuværende Bygning, og ligesom i Roskilde var Kirkepladsen vor Legeplads. Umiddelbart op til Bagsiden af Skolehuset stødte en god Frugthave, hvad der gav en meget venlig Udsigt fra Vinduerne. Man kunde altsaa befinde sig vel der, og det gjorde vi forsaavidt ogsaa, som de ydre Betingelser var der.

Sten Blicher har i sin »Juleferie« skildret et Collegium af Lærere saa latterligt, at man fristes til at ansee det for Overdrivelse. Det er det dog ikke, især naar man betænker, at det snart er et Aarhundrede siden disse Typer gik igjennem vore Skoler. Kolding Skoles Lærere kunde med deres Rector i Spidsen gjerne vises frem som en lignende Samling af Originaler, naar man i en glad Ferie havde Humør til at tage dem fra deres komiske Side. Dette skal heller ikke være sagt til deres Forringelse. Tvertimod.

Enhver aandelig Stand, som lever sit egentlige Liv udenfor Verden, vil efter sit Væsen være prydet med mærkværdige Personligheder. Præste- og Degnestanden er bekjendt derfor, men ogsaa Videnskab og Kunst fremavler snurrige Skikkelser,

og gjør det desto mere, jo alvorligere, jo mere fordybet i sin Dont den er. Det er Livet i den bevægede Verden, der afsliber og afrunder og giver selv fremragende Mennesker mere Snittet af Dusinmennesker efter Tidens Skik og Mode. Skolemænd have dertil endnu en anden Egenskab behov. Er de, hvad de helst maa være, og hvad de ypperste af dem altid have været, Børnevenner, der forstaae og tage Del i de Smaaes ubundne Naturliv, vil de selv faae noget af dets Præg. Børnevenner blive barnlige Sjæle, og lade sig lettelig kjøre om og udlee af det kløgtige Verdensfolk.

Min Fader har jeg beskrevet, og man vil forstaae, at han ikke kunde frikjendes for at være et Stykke af en Original, endog født og baaren dertil. Min Broder Caspar, som ogsaa blev Skolemand, var det ikke mindre, og vilde rimeligvis være bleven det endnu mere, om han var bleven ved Skolen.

Overlæreren ved Kolding Skole, Carl Plougs Fader, var det ogsaa i nogen Maade, skjønt ikke i en saa fremtrædende Grad. En spinkel, glatkæmmet, graahaaret Mand, der mest gik i lysegraa Klæder, med det reneste og fineste Linned og de blankeste Støvler, hvis Knirken forkyndte os hans Komme, var han af en ældre Skole end min Fader og mindede om den bedste Side af de gamle Høreres Væsen. En høist agtværdig Mand, strengt pligtopyldende, et Mønster paa Orden, var det upaatvivlelig i høi Grad til Skolens Bedste, at han boede paa Skolen og var dens Inspectør. Men hans Undervisning var os mindre til Behag. Hans Methode var stiv og gammeldags, og han var streng mod vore Udskeielser. Men vor Grammatik lærte vi, og det vanlige

Skolegriseri blev vi vænte af med.

En over al Maade mærkelig Fremtoning var den ældste Adjunkt Borgen, en gammel sværtbygget duvnakket Knub med sort Kalot dybt ned over de buskede Øienbryn, med voldsomme Bevægelser og et Ansigt som en Dværg, der kommer ud af en Sten. Men i hans Bryst sad et blødt barnligt Hjærte, og han var i høi Grad en Børneven, mere sine Disciples Kammerat end Lærer. Han botaniserede med os, han kigede Stjerner med os, han tog os hjem til sig, og i en Bolig, hvor han levede i det skrækkeligste Roderi med en Hustru underlig som han selv, viste han os alle sine Snurrepiberier, for han var en Samler af hvadsomhelst. Han havde mærkelige Maader at gjøre os Videnskaben anskuelig paa, dem han vel ikke altid anvendte, men naar vi bade ham derom, var han altid villig dertil til vor store Morskab. Saa lærte han os Grammatik med Fingrene; de blev da skubbede ind eller trukne frem for at betegne Casus. Og lærte os Geometri med Paavisning; han taug da bomstille, viste mimisk Figurerne og sluttede Beviser ved theatralsk at slaae ud med Armene, saa vi havde meget ondt ved at skjule vor Latter. Men vor bedste Fornøielse var at formaae ham til at give os, hvad der kaldtes en Forklaringstime. Da maatte vi spørge ham om, hvad det skulde være, og vi satte selvfølgelig vor Vittighed i med stor Alvor at friste ham til at variere latterlige Themaer. Om han i sin Godmodighed fandt sig i, hvad han ansaae for gavnlig Frihed, eller han i sin egen Rørelse ikke mærkede vore Narrestreger, er ikke let at sige. Jeg skulde næsten troe det sidste; som naar vi fik

en Kat listet paa Armen af ham og han holdt et rørende Foredrag over den kjære Mis, da løb aabenbart hans Følelse af med ham; thi han var i høi Grad en Dyreven. Imidlertid lærte han os ikke saa lidt, baade fordi vi elskede ham og fordi han virkelig havde en tjenlig Methode, saa mærkelig den end var. Af ham lærte jeg mit første Hebraisk, og Grundlaget for Botaniken, som siden har skaffet mig megen Glæde. Da han i min Studentertid blev fjernet fra Skolen paa en ublid Maade, sendte vi ham til Opreisning og Trøst en Hilsen fra hans taknemlige Disciple i Skikkelse af det bekjendte skjønne og rørende Digt af Carl Ploug.

En ogsaa paa sin Maade meget paafaldende, men ret fremragende Mand var Adjunct og siden Overlærer Brøndum. Med energisk, begejstret, overvældende Veltalenhed ledsaget af theatralske, men ham naturlige Gesticulationer, foredrog han os Verdenshistorie og Geografi, og med en forfærdende Bestemthed, ikke sjelden med en ligesaa kraftig Kjep – jeg kan dog ikke klage over det – indpræntede han os de dengang overmaade udførlige Lærebøger ledsagede af endnu udførligere glimrende Skildringer, til en saadan Fuldkommenhed, at jeg siden, da jeg kom i en anden Skole, ikke mere behøvede at uleilige mig med disse Fag. Da jeg ved Examen artium afleverede min Skolelærdom for gamle Werlauff, hørte han uden selv at sige synderligt, en halv Times Tid paa min Ordstrøm og skrev mig saa to Præceteriser. Min Broder gjorde samme Lykke, men der var intet særdeles derved. Brøndums Disciple fik saa godt som altid Udmærkelse i hans Fag; det mærkelige var kun, at

hans Kunst endnu kunde staae sin Prøve efterat vi tre Aar havde været ude af hans Varetægt. Han var ogsaa vor Gymnastik- og Svømmelærer, og hans stærke Legeme havde derved Anledning til at vise ligesaa smukke som voldsomme Bevægelser.

Han hørte, især førend han blev gift, til min Moders Husvenner, saa jeg kjendte ham ligesaa godt fra Dagligstuen som fra Skolen. Saavidt jeg veed, var der noget vanskeligt ved hans Kjærlighedshistorie, som Moder hjalp ham med at faae i Orden. I min Fortælling »Mine Søstre« har jeg benyttet ham som Model for den Figur, jeg har kaldet Sthør. Dog kun hvad hans Udvortes og hans Optræden i Skolen angaaer, thi de Udskeielser, jeg har lagt ind i denne Charakter, vedkomme ikke i mindste Maade min kjære og hæderlige Lærer, om hvem jeg ikke veed andet end godt.

Disse vare de mærkeligste af Skolens Mænd. Min Faders Undervisning, der af de ældre Disciple betragtedes som Skolens Glandspunkt, kom jeg og min Broder desværre ikke til at nyde godt af. Han læste i Reglen kun i den øverste Klasse, og det var først efter hans Død, at vi blev flyttede op i den.

Skjønt altsaa Skolelivet ikke savnede Opmuntring, gik det mig dog, som det vel er gaaet mangan anden i disse Aaringer, ikke bedre end at jeg stadig led af Utilfredsstillelse og Kjedsomhed, derfor og af alle de Unoder, som denne Fandens Hovedpude fremavler.

De værste af disse var Uartighed hjemme, Udplyndring af Haven, skjønt jeg ogsaa trolig hjalp Moder med Arbeidet

i den, Kravlen omkring paa farlige Steder, Slagsmaal og Gadedrengestreger. Sæderne vare primitive, vi betragtede ogsaa Gaderne, især Torvet som god Legeplads. De mere uskyldige var at streife omkring uden Maal og Med som et nysgjerrigt Dyr.

Saalangt som man paa en halv Dags Tid kunde naae, var der intet Sted, veisomt eller uveisomt, der ikke blev afsøgt. Hvert Krat og Kløft, hver Sump, hvert Træ og Sten, hver stor Udsigt eller skjult Krog kjendte jeg ligesaa godt som Stuerne hjemme. Hvad der ikke kunde naaes tillands, maatte der soppes eller svømmes til, og hvad der end ikke saaledes var til at række, blev ved Vintertid opsøgt paa Isen. Selvfølgelig spillede den mægtige mystiske Ruin herved den største Rolle, jeg har jo alt talt derom. Hvergang jeg hører Alliken skrig og snakke om gamle Taarne, mindes jeg de uhyre Flokke af disse Fugle, som den husede. Og naar jeg paa min Landsbykirke undertiden har seet en halv Snes Storke samles til Afreise, tænker jeg paa, hvorledes de gamle Mures hele store Kreds hver Afskedsdag i Høst blev tæt besat med disse underlige knepprende Stylteben.

At undersøge Naturen i det Smaa som i det Store, at betragte dens vide Syner som dens mindste Spil, i alskens Belysning, ved alt Slags Veirrig, i Sommerens Rigdom som i Vinterens Øde, har altid været min Lidenskab, den jeg endnu ikke har faaet stillet. Livet i Kolding har lagt den første Grund til disse Idrætter; det tøilesløse Drengvæsen hjalp til at gjøre rigere Erfaring end nogensinde siden.

Ogsaa derfor har jeg at takke Gud. Det førte videre, end jeg

dengang kunde gøre mig klart. Saa fattigt end Livet kan være, kan det dog fantastisk opfattet oplyse og oplade Kunstens Tryllerige.

At være med i en Efteraarsdags Skumring at drive Kvæget hjem fra den fælles Bymark, og i Flok med plumpe Karle og snavsede Dreng, væbnet med en lang Knaldepidsk at komme farende under Hujen og Trængsel opad den lange bakkede Læsbygade med de dampende Dyr foran sig, var vel egnet til at sætte en fantastisk Dreng i en Walter Scott'sk Scene.

At sidde, naar vi legede Røvere i Slotsruinen, i den store Fængselskjelder dybest under Kjæmpetaarnet, hvor der var bælgmørkt, naar man fra Dagslyset kom derned, men hvor man tydelig nok saa enhver Krog, naar man havde været der et Kvarter Tid, og i sin Ensomhed at lure paa, at den søgende Vagt kom, og saa med et Spring at kaste sig over den forat hugge sig igjennem, mens den endnu var blind, gav en Fornemmelse af Ingemannsk Gru.

At ligge i stadig Feide med Plebeiernes Parti, som vi Latinere altid gjorde paa Grund af, at vor Skole laa paa den ene Side af Kirken, Borgerskolen paa den anden, gav Erfaringer om, hvad krigersk Mod vil sige. Og naar det ikke var let at komme vel hjem fra Skolen, da man paa ethvert Gadehjørne kunde blive nødt til at hugge sig gjennem Fjendens lurende Patrouiller, gav et lille Begreb om de Montaguers og Capuleters Kaardeklirren i Veronas Gyder.

Saa igjen i geografisk Begeistring at tage sig for at forfølge en Bæks Løb langt ude fra Skovkløften, gjennem stridigt Krat

og vaade Sumpe, klattrende langs Trærødder og hoppende over Stene, til man efterat have fældet Dragen i en stakkels Snogs Skikkelse, og have næret sig af bittre Bær, endelig at naae til Vandmøllens sorte drippende Hjul, og faae Culturgrund under sig – var det end ikke et Stykke af Coopers Skovliv, var der dog intet i Veien for, at en Dreng kunde gjøre det dertil.

Mine Forældres Hus var ikke noget christeligt Hjem, og vi Børn fik ikke nogen christelig Opdragelse. De var ikke irreligiøse, men deres Religion var Humanismens, hvortil hørte, at man ikke maa tale for tidlig til Børn om, hvad de ikke kunne forstaae.

Den første Spire til Gudsfrygt blev lagt i min Sjæl af en stor, rødmusset Bondepige, som var vor Kokkepige.

En Dag, det maa have været ved Begyndelsen af min Skoletid, stod jeg i Kjøkkenet og betragtede, forat forslaae Tiden, hendes Gjerning ved Skorstenen, mens jeg smaasnakkede med hende. Hun maa i sin Troskyldighed have sagt noget om Guds Hjælp og Bønnen, og jeg i min Vigtighed yttret mig skeptisk derom. Det husker jeg ikke. Men vel, at hun vendte sig om fra Ilden, og sagde med et alvorligt, noget forfærdet Ansigt: Be'er du da ikke din Bøn? – Nei. – Kan du da ikke dit Fadervor? – Jo, det kunde jeg. – Saa skulde du rigtig skamme dig og læse det. – Jeg havde intet at svare, men glemte ikke hendes Anvisning. For det første skammede jeg mig, for det andet tog jeg mig for at afhjælpe den Mangel, og vænte mig fra den Dag til at sige mit Fadervor hver Aften, naar jeg kom i Seng. Jeg holdt min Skik, og hvorvel jeg

endnu i mange Aar ikke kom væsentlig videre end overfor Gud at skamme mig over min Synd, men overfor Verden at glemme det igjen, skal jeg dog altid være den enfoldige Pige taknemlig, for hun i min Fattigdom gav mig den bedste Skjærv, hun eiede.

Ogsaa med Jødedommen kom jeg i Forbindelse, om det ogsaa kun var, ligesom med Christendommen, en udvortes Forbindelse. Vor Husvært var en jødisk Kjøbmand, en lille hjulbenet Mand med sin Nations Træk stærkt udprægede, som da han ved sit Talent var kommen til Velstand, havde den Drøm at ville gjøre en chevallerisk Figur, holdt en smuk Hest, og var Underofficer i det borgerlige ridende Korps. Sine elegante Rideture benyttede han som klog Forretningsmand ogsaa til at eftersee sine hemmelige Forretningsveie. Han drev nemlig, som alle der ved Toldgrændsen, en betydelig Smughandel, men udenfor denne efter Stedets og Tidens Moral undskyldelige Plet var han en hæderlig Mand og en Typus for en jødisk Handelsmand, i Forretninger et fint Øie for Fordelen, mod Slægt og Venner et varmt opoffrende og trofast Hjærte. Dertil fast i sin Tro og streng i Overholdelse af sin hellige Lovs Bud.

I hans Hus kunde man lære jødisk Skik at kjende. Der var ingen jødisk Slagter i Byen, Husbonden slagtede selv. At være tilstede derved var vel ikke tilladt, men at see de blanke tveæggede Knive, stukne i smukke Læderskeder, gik an i et fortroligt Øieblik, og det var mystisk nok, det var Oldtidens Offerknive. Og saa at udspørge om de smaa Pergamentslæg, der var sømmede til Dørkarmen, og høre, at lignende blev baarne om

Armen; at see Manden om Sabbathen sidde inde bag sin Butiks Glasdøre med sin Kaskjet paa og læse i sin store hebraiske Bog; og at lytte til Familiens ustandselige Tale, naar de kom hjem fra Synagogen i Fredericia med Hjærterne strømmende over af Henrykkelse over den hellige Fest, alt dette var jo vistnok kun at staa i Hedningernes Forgaard, men det gav Lyst til at vide mere.

Kager og anden Festmad blev altid bragt ind til os og fortæredes med Glæde, men vi blev ikke budne ind, dertil var Husets Skik for streng. Den tydeligste Forestilling om Religionens Kraft gav os Fasten. Der var en Butiksdreng, en yderst godmodig Fyr, som var vor Ven, og ved hvis Disk jeg har tilbragt mangan ledig Time. Naar Fastedagen kom, gik han ude i Gaarden med os og havde et forknyt Udseende, han led af Sult. Naar han da saae op mod Himlen og fortalte, at blot en eneste Stjerne blev synlig, saa begyndte Sabbathen og han kom til det herlige Bord, da var dette Tegn mere end noget prosaisk Klokkeslet egnet til at berøre os som et himmelsk Mysterium.

Om jeg som andre kaade Drengene har været med til at spotte over Jøderne, veed jeg ikke og troer ikke, men i Omgang med dem har jeg altid viist Ærbødighed for deres Helligdom, og havt let ved det, da jeg følte den. Intet Under, da her var en Alvor overfor det Guddommelige, som vi ikke kjendte. Vor egen Helligdom gjorde ingen Fordringer til os, den var knap nok tilstede. Dette Samliv med en elskværdig israelitisk Familie troer jeg har bidraget til den Forkjærlighed for Abrahams Folk, jeg alt mit Liv har næret.

Medens jeg taler om Religionen, skulde jeg ikke glemme dens Skygge, Overtroen. Kolding var en gammeldags By og ret en Rede for Troens skumle Misfostre. I vort Hjem levede vi i Oplysningens Glorie, som jog Djævlene ud med et altafgjørende Vaaben, den Paastand: de er ikke til. Hvilket dog ikke kunde forhindre, at de udenom Kredsen opførte en vild Hexedands. Af Tjenestefolk og Kammerater modtog vi ligesaa daglige Efterretninger fra Mørkets Rige, som man nu faaer Avisefterretninger, kun med den Forskjel, at Avisen var ikke til at stole paa, men dette kunde man tage paa med Hænderne.

Kom vi ind i den store Kjøbmandsgaard yderst i Læsbygade, hvor der stod en Pæl paa Gaardspladsen, vel til at binde Dyrene ved, fortalte Gaardskarlen os, at naar han rørte ved den Pæl, hørte han det nede fra Jorden raabe: Ryk op! For den var rammet ned gjennem Kjøbmandens Moder, han havde selv kjendt hende og vidste godt, det var ikke rigtig fat med hende.

Kjørte vi hjem fra Christiansfeld sent paa Aftenen, holdt Kudsken os vaagne ved at vise os det Sted paa Veien, hvor hans Heste den og den Nat havde mødt det han ikke kunde see, men Hestene desbedre, for lige til den Omdreining, nu kom vi strax til den, havde de arme Dyr gaaet og aset som i Mudder til op paa Livet, skjønt Veien var ligesaa jævn som nu, og da de endelig var slupne, var de saa hvide af Skum og saa forhivede, som havde de løbet løbsk.

Hvert Sted havde sin Gjenganger, vor Gaard havde ogsaa sin, han hed Bahnsen, men er mig forresten ubekjendt. Varsler blev

bestandig sete og hørte, var der en Ildebrand, havde den og den seet Forbrand. Vidner var der nok af, skulde Sagen mod Overtro være ført paa den Basis, vilde den øjeblikkelig være tabt.

En Dag løb der en Nyhed gennem Byen, som slog alle med Rædsel, man samledes paa Gadehjørnerne forat faae Vished om de nærmere Omstændigheder. En Præst paa Landet var blevet taget af Djævelen, Beviset forelaa, man havde fundet hans ene Ben i Blaakjær Skov. Ingen undrede sig derover, man havde længe ventet det, for han var bleven seet sidde midt paa sit Gulv med Cyprianus for sig og med en Kridtstreg skrevet rundt om sig, medens den Onde foer om udenfor Kredsen med en Rive for at hale Troldebogen fra ham. Sagen var, at han havde den hos en Landsbypræst sjeldne Egenskab at være en rig Mand, og at blive beskyldt for at drive Aager med sit Mammon, rimeligvis dog med ingen bedre Grund, end at han nu blev beskyldt forat have faaet et saa bedrøveligt Endeligt, for han levede i Velgaaende endnu en Del Aar derefter.

Selv min Moder, det mest afgjort Oplysningsmenneske, jeg har kjendt, var ikke fri for at have sine Erfaringer. Det er i det Hele en Feil at troe, at Oplysningstiden var fri for at hjemsøges af Angreb fra Mørkets Rige, medens den heller intet vilde vide af dem fra Lysets. De faldt ligesaa rigeligt dengang som nu.

Den Nat, hendes Moder døde i Sæby, havde hun i Nykjøbing hørt Vuggen gaae ved sin Side, og hun havde seet en hvid Skikkelse ved den. I Vuggen laa hendes første Barn med min Fader. Og min Broder Caspar havde en Dag, han gik forbi

Slotstaarnet, seet en uhyre Klo hæve sig ud af Nedgangen til dets Fængselskjelder. Dette forfærdede os mest, fordi det var nyt, og hans Sanddrthed var hævet over al Tvivl. Vi vidste ikke dengang, at han led af Hallucinationer.

Med Undtagelse af Moders Syn og maaske Kudskens Heste, have disse Ting ingen Betydning; men jeg nævner dem, fordi de har virket deres til at sætte mit fantastiske Sind i en sygelig Bevægelse for lange Tider. I den sørgelige Periode, da mit Helbred var aldeles nedbrudt af Nervesvaghed, led jeg i de mange søvnløse Nætter overordentlig meget af saadanne Fantasier, og den største Del af mit Liv har jeg havt Tider, hvor det har ængstet mig indtil Svækkelse at være alene i en Bolig, skjønt det samtidig har været min faste Overbevisning, at der intet kunde møde mig. Thi jeg er intet Søndagsbarn, og har aldrig mærket ringeste Spor af noget overnaturligt, saameget jeg end kunde ønske at modtage et saadant Vidnesbyrd om en usynlig Verdens Tilstedeværelse. Først paa mine gamle Dage har jeg ved at gjøre et Studium af den mystiske Litteratur, forunderlig nok netop ved at forvise mig om dens Fænomeners Rigtighed ganske faaet Magt med min Ængstelse. Forsaavidt hjælper Oplysning, men rigtignok i en modsat Retning af den, som sædvanlig søges.

Efter Religionen skulde jeg efter god gammel Skik komme til Kongen.

Det var en meget stærk Fornemmelse af hvad Regimente vi levede under, vi fik, naar Kongen kom til Byen, og som bekjendt lod Frederik den sjette ikke let noget Aar gaae forbi uden at

besøge sit Riges Provindser. For den samvittighedsfulde Regent var det et strengt Pligtarbejde, men for ungdommelige Tilskuere var det et rent Æventyr.

Saa kom Dagen. Alle Gader og alle Vinduer stoppede med Mennesker, Tagstenene revne af, Hovederne stukne ud mellem Lægterne fra Morgenstunden af Forventning. Naar da under Klokkernes Klang og Trompetskrald først Landsener-Regimentet, saa det borgerlige ridende Korps, saa lange Colonner af Bønder til Hest kom i vild Galop opad Gaden, og endelig Kongens Vogn trukken af sex forpustede Bønderheste, og derefter den lange Række Vogne med Følge af Embedsmænd, alle i stormende Hast for at være tilstede, naar Kongen steg af, gjorde det virkelig et helt østerlandsk Indtryk.

Det var i det Aar, jeg var i den nederste Klasse i Skolen. Vi vare i spændt Forventning paa vore Pladser i den festlig smykkede Skole, og det varede meget kort, saa kom Kongen. Med smaa hurtige Skridt kom han ind og hilste venlig til alle Sider. Rectoren sagde en kort Hilsen til Majestæten, og vinkede til Orchestret. Organisten svang sin Bue, og Cantaten begyndte. Det var den Dag den smukke Ode af min Fader: »Atter i denne stille Athenes Bo – « som sædvanlig ledsaget af græsk Text, og med høi Begeistring sang jeg mine falske Toner med.

Saa opgav Kongen, hvad han vilde høre. Veed de Smaafyre noget om Skjoldungerne? sagde han i vor Klasse. Brøndum henkastede et Spørgsmaal, og i uafbrudt Remse gik Lectien fra den ene til den anden. Kongen nikkede venlig og klappede en og

anden af os paa Hovedet, gik saa ind i den næste Klasse og sagde: »Lad mig høre noget Latin, for min Græsk har jeg for længe siden glemmt.« Og Faders Disciple gjorde ligesaa god Besked som vi. Saa lo han ad nogle Volter paa Gymnastikpladsen og forsvandt igjen, efterladende det Indtryk, at Kongesagaen var en Sandhed, vi havde selv seet Begivenhedernes Helt.

Saa besaae den ufortrødne Mand i samme Fart Kirke, Raadhus, Hospital og hvad der ellers kunde være, og lod Sprøiterne prøve paa Torvet, hvorved han endog fik en Straale over sig, og rystede sig med høi Latter. Spiste saa sin Mad og foer videre i samme Carriere.

Alt gik hurtigt nok, den eneste det gik for langsomt for, var en smal opløben ung Herre, som i den gule Hestgardeuniform, med altfor tydelig Kjedsomhed i hele sin Holdning som i sine velformede, men slappe Træk stod og lænede sig til Skolens Dørstolpe. Det var den syvende Frederik. Ham har jeg seet paa et lignende Besøg i Haderslev Skole, mens jeg var Lærer der, men han gjorde langt fra et saa stærkt Indtryk af en virkelig Konge, skjønt han dengang allerede stod i sin bedste mythiske Glorie.

Endnu har jeg fra mit jyske Barndomsliv at mindes, hvad der maa kaldes Hovedbegivenheden, Familiens Kjøbenhavnsreise. Kun een saadan faldt i vort Lod. Reiser var i den Tid noget ganske andet end nu, og mine Forældres Kaar var ikke saa gode, at de mer end eengang kunde gjøre en saa betydelig Udgift.

Det var i mit første Skoleaar, i mit Livs tiende, i Sommeren 1830, at den længe nærrede Beslutning at gjensee fjerne Slægt og

Venner kom til Udførelse. Vi beredte os dertil, som større Folk til en større Udenlandsreise.

Efter et kort Besøg i Roskilde naaede vi endelig trætte og forskumplede paa den dengang forfærdelig opkjørte Roskilde Landevei en silde Aften til Frederiksberg. Dér havde Onkel Møller med Tante Christine deres Sommerbolig i en Gaard i Alleegaden, og jeg lærte da første Gang at kjende det Hus, der senere blev mit andet Hjem.

Jeg har talt om min Tantes Ungdomshistorie og hendes kjærlige Væsen, og jeg troer, at næst efter mine Forældre har heller ingen lige til hendes Død, i en Alder af 88 Aar, omfattet mig med større Kjærlighed. Hendes inderlige Vens og hendes kjæreste Søsters Børn var hende altid som hendes egne. Selv var hun barnløs. Hendes Mand var af de stille Folk, som ikke syntes at trænge til nogens Fortrolighed.

Det var ikke let at finde et bedre Tilholdssted end deres Hus. Min Tante samlede alle den talrige Families Medlemmer, gamle og unge, og Vennerne med, havde altid, hver Dag, Plads ved sit Bord for hvem der vilde komme, og aabent Hjærte for deres Sorger og Glæder, og naar hendes Mand sad for Enden af det lange Bord, saae man at han fandt sig vel derved.

Selvfølgelig blev nu alle Kjøbenhavns Herligheder planmæssig gjennemsogte og foreviste med fuld Forklaring. Hvad jeg dengang saae, kan jeg vistnok ikke i Erindringen skille fra mine senere Erfaringer, men at Billedet af Hovedstaden var efter min Alder rigeligt og klart nok, slutter jeg af, at da jeg siden vendte

tilbage til den, veed jeg ikke, at noget synderligt var mig nyt.

Paa Hjemreisen nød vi ogsaa rigelig det sjællandske Land, besøgte Vollerslev hyggelige Præstegaard ved Gisegaard, hvor min anden Morbroder Jens Worm boede, og Sæby Præstegaard, som jeg allerede har beskrevet, og søgte saa tilbage til vor jydsk Skole. Men de Aar, vi endnu havde tilbage i Kolding, formørkedes af en tung Sky, der mer og mer sænkede sig over vort Hjem, dog mere følelig for Moder end for os ubekymrede Børn.

Allerede paa Reisen havde det undret Familien at see, at min Fader, som før havde haft en smal Figur, var bleven meget svær og ubehjælpelig i sine Bevægelser; og da han kom hjem, viste det sig mere og mere, at denne Fedme ikke var sund, han blev en svagere Mand, gik mindre ud og blev mere tungsindig. Saaledes holdt han sig endnu oppe i to Aar, mens han som sædvanlig arbejdede flittig ved sin Pult og altid til sent paa Natten. I den Tid oversatte han de sex første Sange af Iliaden, men skulde ikke naae videre. I Efteraaret 1832 viste der sig en Svulst i Underlivet, som brød op med en forfærdelig Blodopkastning. Vinteren sad han syg og uvirksom hen, der samlede Vand i hans Legeme, og mod Foraaret steg Vattersoten til en overvættes Grad.

Aldrig har vistnok min Moders Kraft og Udholdenhed viist sig saaledes som i denne tunge Tid. Hun antog vel en ung Pige til at hjælpe med Husholdningen, men med en Følelse af, at vi snart kunde komme til at blive faderløse, forøgede hun om mulig sin Iver for at uddanne os ved Læsning og Samtale, og sin Omhu for

at vi skulde være med ved alt hvad der kunde sees og opleves; og dertil pleiede hun den Syge ved Dag og ved Nat.

Da Høsten kom, var den Syges Kræfter udtømte. Det var en Formiddag, den 8. August 1833, at min Moder tog os ind, at vi sidste Gang skulde see vor Fader. Forfærdede som vi var, vi kjendte jo ikke til Døden, var det sværeste at høre den Døendes Rallen. Jeg husker, at jeg først ikke vidste, hvad det var, men da jeg opdagede, at denne Lyd kom fra Fader, der laa ubevægelig og ubevidst, var det ikke til at udholde. Dog kunde jeg ikke saaledes bevæges af Sorgen som de, der kjende den bedre.

Da vi igjen blev førte ud, foer jeg ud i Gaarden og strøg fortvivlet frem og tilbage, forunderligt, mest fortvivlet over at jeg ikke kunde sørge saameget som jeg burde over at Fader gik bort. Du skal sørge, du skal ikke være en saadan hjærteløs Knegt som du pleier, sagde jeg til mig selv, men jeg kunde ikke græde som Moder og de andre. Jeg listede ind igjen og stod i min Angst og lyttede og lyttede til den forfærdelige Lyd derinde i Sovekamret. Endelig efter nogle Timer tav den, jeg hørte Moder hulke, og nu kom hun ind i Dagligstuen, segnede om paa en Stol, tog os alle tre i Favn, og sagde: Nu har I ingen Fader mere.

Under alt dette var i min Sjæl altid Forfærdelsen stærkere end Sorgen. Jeg kunde ikke magte det Ubekjendte. Om Natten hørte jeg min Faders Skridt og saae ham i forvirrede Drømme, og om Dagen listede jeg om og stirrede med uhyggelig Angst paa de sørgelige Forberedelser. Ved Begravelsen iagttog jeg saa spændt alt, hvad der foregik, at da jeg 40 Aar efter gik efter min Broders

Kiste ned ad samme Gade og hørte de samme Klokker ringe, og stedede ham til Jorden paa samme Kirkegaard, var det mig, som ingen Tid var gaaet, som om disse Klokker havde ringet alle de Aar. Men blød kunde jeg ikke blive, kun see og tænke.

Der gik ikke mange Dage efter Begravelsen, og i dem har jeg sagtens drevet Tiden hen som jeg pleiede, drivende omkring som et speidende Dyr. Saa faldt jeg hen i en svær Nervefeber, og vidste i en Maanedstid af intet. Kræfterne groede vel til igjen, kun blev mit Helbred ikke mere, hvad det havde været. I flere Aar følte jeg mig afkræftet, hvergang samme Aarstid vendte tilbage, og med denne Sygdom, maa jeg antage, har den Nervesvaghed, som jeg Livet igjennem har lidt af, første Gang viist sig.

Vintren gik sin Gang, og vi kom meget ud. De nærmeste Venner stredes om at have Moder hos sig om Aftenen, og jeg troer i Grunden hele Byen følte Trang til at gjøre hende noget godt. Caspar kom hjem for at hjælpe med at ordne Faders Efterladenskaber, og medens han forfattede Katalogen, var jeg ivrig med at hente ham Bøgerne ned af Bibliothekets Hyller.

Moder førte en lang Brevvexling med sine Søskende, om hvorledes hun skulde indrette sig som Enke, og hvor hun skulde tage Bolig. Flere Steder blev bragt i Forslag, især ville Erik Tauber gjerne have hende til Frederiksborg. Men ogsaa hendes andre Brødre vare meget opoffrende med at tilbyde hende Hjælp, saa hun var i Tvivl om, hvad hun skulde vælge. Tilsidst havde hendes Barndomshjem dog saa megen Magt over hende, at hun besluttede at nedsætte sig i Roskilde. Saameget mere som hun

havde mest Tillid til den Skole, der stod under Faders Vens, Rector Blochs Bestyrelse, og hendes Brødre ogsaa saaledes var villige til at yde hende aarlig Pengehjælp.

Saaledes blev det besluttet, at ved Foraarets Komme skulde vi afgaa til Sjælland. Det maatte skee til Søs, thi saa lidt end Moder turde beholde af sit store Huses Indbo, var der dog altid saameget Gods, at der ikke kunde tænkes paa at føre det over Land. Der blev altsaa gjort Aftale med en Jagtskipper, det var Befordringen dengang. I Reglen gjorde enhver, der ikke havde rigeligere Raad, Reisen mellem vore Lande paa disse Smaaskibe. De gjorde samme Tjeneste hos os, som Trækskøiterne i Holland. Enhver veed det, men der er faa nulevende som have prøvet det. Især Studenterne var henviste dertil. Vilde de hjem i Ferien, kom de ofte til at ligge 8 til 14 Dage at brydes med Modvind og Søl.

Det var ved Midten af April 1834, at den svære godmodige Skipper Halmø var seilklar, agtende som en faderlig Ven at tage den lille faderløse Familie under sin Varetægt. Det var deiligt Foraarsveir, al Sorg og Sygdom var forsvunden – af mig at sige – Humøret var udmærket. Situationen mageløs interessant, den store vide Verden laa jo aaben.

Jagten laa langt ude paa Fjorden, og mens Aftenrøden sidste Gang forgyldte den graa Ruin, den gamle By og hele den kjære hjemlige Egn, gled vi paa den lange Fiskerbaad med sindige Aaretag, vi kjendte saa godt Befordringen, ud gennem Aaens Rørskove, hilste endnu engang alle de uforglemmelige Bakkeskrænter og Skovvige, og fik saa Fod paa den lille Seilers

fuldtstuvende Dæk.

TREDIE KAPITEL

ROSKILDE

Førend vi naaede vort tilkommende Hjem, opholdt vi os nogle Uger i Kjøbenhavn, selvfølgelig i Tante Christines smukke Hus. Hendes Hjærte var ganske opfyldt af hendes egen og hendes Søsters Sorg, og der var meget at faae lagt tilrette.

Conferentsraad P. Møller, som min Onkel nu kaldtes, boede dengang paa Gammeltorv eller Nytorv, ligeoverfor Raadhuset. Jeg drev en Del Tid hen med at hænge i Vinduet, og det første der mødte mit Øie var den alvorsfulde Bygning derovre.

Hver Eftermiddag samledes alle Byens Vægtere der, for at faae deres Ordre for Natten. Det vrimlede saaledes af Vægtere, at de ikke blot fyldte den svære Porticus, men som en Bisværn svævede langt ud over Torvet. Et burlesk Skue at see det samlede Korps i dets middelalderlige Ornat: en Læderkabuds som en omvendt Potte, en lang plump Kofte med et gult Læderbælte om, og paa Nakken det fæle Morderredskab med det skjønne Navn Morgenstjerne. Vi fik os en Latter af dem, de gamle nu glemte Vægtere har altid været en Skive for Vittigheden, mest for deres, som havde mest at takke dem for.

Jeg laa i Vinduet og havde mellem mig og Raadhuset den tætte Vrimmel af fede Slagtere, fidede Dragere, pluderhosedede Amagere, rødkoftede og knæskindbuxede Sjællændere, formummede Sælgekjællinger, søvnige Droshker,

og den endeløse Række af Vogne læssede med al den Proviant, kommende og gaaende Kunder og jeg selv med skulde leve af. Et evindeligt Marked, men ingenlunde til at have de Løier af som de festlige Markedsdage i Kolding. Kun trist at see henover den store Verdens rastløse Travlhed.

Imidlertid skulde de ideelle Formaal fremmes, vi skulde nyde godt af det store Folkedannelsesmiddel og maatte nu opleve det epochegjørende førstegang at være i det kongelige Theater. Dertil blev, som sædvanlig, Elverhøi valgt. Jeg kjendte Stykket af Bogen, havde ogsaa seet ret godt udstyrede Skuespil i Kolding; men nu havde Moder forberedt os paa det ypperste af alt, Dramaet paa sin Høide, udført af de Talenter, al Verden beundrede. Ligefuldt blev jeg skuffet; det gik mig som det gaaer mig endnu. Min Natur er nu nøieseende tiltrods for at Følelsen kan være høit stemt. Jeg kunde ikke finde mig i de theatralske Fagter, det ikke naturlige Talesæt, de slæbende effectfulde Skridt i de sirlige Ridderstøvler, al den Mangel paa frisk Liv og virkelig Høihed, og saa de legetøisagtige Decorationer.

Nu, Fru Heiberg har jo holdt lange skønne Taler over den skønne Plastik i theatralske Stillinger, og sand Kunst i Bournonvilles Arrangementer; jeg har altid ønsket, at de Mennesker vilde lade alt det Væsen fare, tage Tingen mere ligefrem, spille saa lidt som muligt, men være som naturlige Mennesker er og tale af fuld Følelse som man taler, naar saadanne Ting skeer, og endelig indskrænke sig til at betegne Scenen med et skjønt Bagtæppe. Som Hellenerne gjorde, det

er jo det disse høie Muser lære, naar Tæppet gaer op. »Det kommer af, at De for sjælden besøger Theatret. Man lever sig ind deri – « bemærkede engang Hartmann, da jeg beklagede mig for ham over disse Ting. Han kan have Ret, men jeg ønsker ikke at leve mig ind deri. Dengang havde jeg ganske vist ikke tænkt saaledes over alt dette, ligefuldt stødte dog det samme mig.

Saa var det den 10. Mai 1834, at et høit Flyttelæs agede ud af Vesterport med Broder Christian, mig og en skikkelig Tjenestepige siddende foran paa en Sæk. Pigen var vor Veninde, hun havde af Kjærlighed til Moder fulgt os fra Kolding. Moder havde altid Lykke med saadan Kjærlighed. Hun fik ogsaa nogle Aar efter Pigen godt gift med en flittig og trofast Skræder, og lønnede hende dermed for hendes Hengivenhed.

Vi kjørte den lange Sommerdag, til vi ved Solbjergstid fik at see den røde Aftenhimmel bag Domkirkens Taarne, og den vide Udsigt over den blanke Fjord og dens skovklædte Næsser.

Da vi holdt udenfor det røde Hus paa Hjørnet af Graabrødrestræde og vi stormede ind gjennem de smaa Stuer og ud i den ikke saa lille Have, og saae alle Træer saa hvide og rosenrøde af Frugtblomster som en eneste duftende Blomsterbuket, var alle Dagens Besværligheder glemte. Det nye Hjem var et Paradis, og vi sov trygt paa de Madradser, den gode Pige bredte ud for os paa Gulvet. Næste Dag skulde Moder og Søster følge efter med Dagvognen.

Den Nat brændte Frederiksborg, det vil sige Byen Hillerød, thi Slottets Brand indtraf 25 Aar efter – og at Morbroders Hidsighed

ved denne Leilighed kostede ham hans Embede som Skolens Rector, blev for vor Familie den sørgelige Følge deraf. Det var saa nærved, at det var blevet dertil og ikke til Roskilde vi var komne den Aften, at der allerede var udseet en Bolig til os, og den brændte.

Det var upaatvivlelig i alle Maader rigtigt, at det ikke var denne Broder, hun var tyet til. En anden Broder havde hun derimod megen Støtte af i denne Periode. Det var Frederik Tauber, som var Stiftspræst ved Vallø Kloster. Hos ham tilbragte vi i de Aar vi var i Roskilde vore Sommerferier, og da han var Enkemand og i høi Grad elskede Moder, havde hun frit Raaderum i hans Hus. For os Drengene var dette skjønne og eiendommelige Sted med sit imponerende Slot, sine rige Haver og sine herlige Skove en stor Ting.

Men tilbage til Roskilde, min Slægts minderige Hjem.

Strax opgik Byens Herligheder ikke for mig. Jeg var altfor opfyldt af jydsk Naturskjønhed, Roskilde syntes mig i alle Maader mere kjedelig, det vil sige, mindre stemmende med mine romantiske Griller, end Kolding.

I Skolen blev jeg og min Broder henviste til næstøverste Klasse, og det lykkedes mig virkelig uden stor Uleilighed siden at holde min Plads som den tredie i dette Hold.

Den første var den altid i sit Arbeide som i sit Væsen fuldfærdige Carl Liebe, den anden min Broder, og jeg havde saameget lettere ved at være den tredie, da de øvrige var nogen Stympere. Jeg var tilfreds og gjorde ikke Fordring paa mere, jeg

havde altid beklædt samme jævne Stilling. En anden Sag er, at jeg ligefuldt ifølge det Forbehold, hvorved min Selvfølelse altid i det Usynlige gjorde en ganske anden Person af mig, end jeg var i det Aabenbare, intet Øieblik tvivlede om, at mit indre Menneske stod høit over enhver Formands, hvorlidt jeg end vidste, hvori dette indre Menneskes Værd egentlig bestod.

I Kolding var der en af Kammeraderne, med hvem jeg havde indgaaet et af det Slags Drengevenskaber som kan nærme sig til det Sværmeri, hvormed unge Piger tidt elske hinanden. Carl Liebe blev nu den anden, hvem jeg kom i et saadant Forhold til. Da nu Alderen var skreden noget frem, hvorvel man endnu var i Trøien, bestod vor Fortrolighed i det, hans Hu mest stod til, at vi betroede hinanden, hvilke Damer vi sværmede for. Jeg havde ganske vist intet virkeligt at betro, men han bar paa et flammende Hjærte, og jeg maatte for ikke rent at staae tilbage, see til, hvad jeg kunde opdrive.

Min anden Ven, men ingenlunde saaledes »erklæret«, kun i et ligefrem naturligt kammeradligt Forhold, var min nuværende kjære Svoger, Søren Thrige, i alle Maader en Modsætning til Carl Liebe. I Skolen var han et Aar forud for mig. Men i Hjemmet kom han til at staae mig desto nærmere.

Allerede efter et halvt Aar blev vi flyttede op i den øverste Klasse, der ligesom i Kolding var treaarig. Jeg kom derved til at gaae i Klasse ogsaa med dem, der var to Aar forud for mig. Blandt dem var der adskillige, der vandt mit Hjærte og som jeg følte mig æret ved at kunne knytte mig til.

Der var Emil Mynster, en Neveu af Biskoppen. Han fik siden en saa afgjørende Indflydelse paa min Charakter, at jeg noksom kommer tilbage til ham.

Der var Christoffer Hage, siden Chef for et Handelshus i Nakskov, og Fader til den Politiker af samme Navn, som nu er et saa fremragende Medlem af Folkethinget. Han udmærkede sig ikke i Skolen, hans venlige og trofaste Væsen gjorde mig ham overmaade kjær.

Der var endelig Rudolf Puggaard, hans Fætter, hvis praktiske Evner, maaskee ogsaa Rigdom, sikrede ham en Del Overlegenhed over os andre. Han havde en smuk Baad paa Fjorden, og jeg blev hans Seilkammerad, en Idræt der ganske passede for mit Sind. Jeg erhvervede mig nogen Sømandsdygtighed og blev hjemme mellem de forblæste Skrænter og yndige Skovvige, Fjorden er saa rig paa, fyldte min Sjæl med alskens frisk Veir, og var stolt af at kunne tage det op med Fiskerne i at bestemme Kursen efter enhver Landkjending.

I Skoletimerne havde min Lærer ingen Glæde af mig. Min Efterladenhed og urolige Natur var og blev i al min Skoletid uforbederlig. Jeg forberedte mig meget lidt paa mine Lectier, vidste knap hvad vi havde for; fandt derfor ogsaa paa alle de Kneb og Optøier, som den Slags Dreng faae Timen til at gaae med. Dog gjorde jeg god Fremgang, da jeg arbejdede desto flittigere paa, hvad jeg havde Lyst til; læste enhver Bog der faldt mig i Hænderne, dannede mig adskillige selvstændige Studier, og fremfor alt selvstændige Meninger, som jeg ikke forsømte

at forfægte som videnskabelige Resultater. Der var ganske vist ingen Grundighed deri, men nok af Iver og Begeistring, og ved Examen kom det mig tilgode. Jeg vidste ufuldkomment nok, hvad der skulde vides, men vidste paa den anden Side noget mere. Jeg forstod fortræffelig at benytte Øieblikkets Indskydelser, og kjendte ikke til Ængstelse.

Denne Drift til at vide mere tiltalte adskillige af mine Lærere. En Adjunkt Hansen, som skulde lære os Christendom og Mathematik, var ikke synderlig heldig i nogen af Delene, men han var en god Mand og havde flere Interesser. Han lærte mig Botanik, der saa lidt som nogen anden Naturvidenskab hørte til Skolens Fag. Sommereftermiddagen at strøife Egnen rundt med ham, og i hans Hjem at granske i Flora Danica, var efter mit Sind. Endnu mere alene med sin Blikkasse paa Ryggen at blive borte i Moser og Grøfter, følge Bækken gennem tykt og tyndt og glemme Tiden for at finde hvad der skulde voxte netop i den Skov, og blive liggende ude paa Skrænterne med de vide Udsigter. Saa blev der ingen Tid til at tænke paa Lectier og Stile for den der altid kom for sildig hjem. Skolearbeidet maatte gjøres i Mellemtimerne, som det kaldtes, de Tider der tilbragtes med at vente paa Lærerne, der ogsaa kom for sildig.

En anden Adjunkt, Agerup, en høist elskværdig og aandfuld Mand, der døde i sin beskedne Stilling, tog sig ogsaa af mig. Om Vinteraftener tog han mig hjem til sig, og vi sad da til efter Midnat og studerede Hebraisk. Davids Psalmer og Profeternes Taler begyndte at høine sig over mine andre Idealer; baade Sprog

og Indhold var mig for svært, men netop at jeg ikke kunde magte det, gjorde at jeg ikke kunde modstaae det. Ved saadanne Ting husker jeg ikke, at min Broder var med; vistnok fordi han var tilstrækkelig beskjæftiget med sit Skolearbeide, som han besørgede ganske anderledes samvittighedsfuldt end jeg.

Mit Forhold til ham har altid bedrøvet mig, gjør det ogsaa nu, da han er i Evigheden, endog langt mere end før. Jeg har ikke været ham saa god en Broder, som jeg burde, og som han fortjente. Hvergang jeg tænkte paa ham, elskede jeg ham, men jeg tænkte for lidt paa ham. Jeg var altfor optagen af mine egne Lyster, til at kunne lægge Mærke til, at han trængte til et fortroligere Forhold. Bedre gik det heller ikke, da vi kom fra hinanden; Moder maatte stadig minde mig om, at jeg skulde skrive til ham. Naar jeg saa gjorde det, vaagnede Kjærligheden, og jeg skrev i min kjærligste Tone.

Han følte sig tilsidesat, og da han havde god Gave til at see sig selv i mørk Belysning, blev de stærke og tidt pudsige Udtryk, som han brugte derom, til noget mere end Spøg. Han var den af os, der mest lignede vor Fader baade i Sind og Udseende.

Moder skiftede altid Vind og Sol fuldkommen ligelig mellem sine Børn. Hvad hun i sit Hjærte tænkte om mig, er jeg ikke istand til at sige, end ikke i den Tid, da vi kom i et ganske anderledes fortroligt Forhold til hinanden. Jeg skulde troe, at hun endog i min Manddoms Dage har næret en Del Ængstelse for mine farlige Veie, sagtens da endnu mere dengang. Hun gjorde da, hvad der var rigtigt, hun nedsatte mig i sine Ord, fordi jeg

selv satte mig saa høit. Christian trængte derimod til at støttes, og naar han sad med sit krøllede Hoved paa hendes Skulder, og sagde: »Jeg vil være hos Moder, for hun holder mest af mig,« var det ikke uden Grund, at hun kaldte ham sin bedste Søn. Vi andre gjorde det ogsaa, og mens vi gjorde vor Ret gjældende til ogsaa at have vor Del i ham, blev det vor familiære Talemaade at kalde ham »vor fælles.«

Veninder havde vi ogsaa, men jeg havde ikke den Fornemmelse, at jeg havde nogen Fremgang hos dem. Jeg var paa Kothurnen, og fandt ikke de unge Piger værdige til at beundre dette Fodsmykke. Saa veltalende jeg var i den lærde Kreds, saa kjedsommelig var jeg i en Selskabsleg. Kun een af dem var jeg en virkelig Beundrer af, og nærmede mig til hende kun med Ærbødighed. Hun fortjente det ogsaa, det er Margrete Thrige, Søster til min Svoger Søren.

De hørte hjemme i Rectorboligen, og den var dengang et velsignet Hjem. Den hvidhaarede, men endnu fuldkommen kraftige Fader var god at komme til og hans Hustru var ret en Typus paa den Art Mødre, hvis kjærlige Omhu og forstandige Raad enhver veed, man frit kan tage til saameget man behøver.

Den ældste Datter – ikke dog hendes, thi Bloch var anden Gang gift – var Søren og Margretes Moder, Enken Margrete Thrige, et fint og elskeligt Væsen. Det var hende vi med ærbødig Forundring hørte om, at hun havde været den »Blonde Rene,« som Poul Møller besang for »sit smalle Liv og sin Jomfrugang,« og som vi nu saae som den, »der dulgte et Lig af sit yndige Bryst

bag en sort Modest.« Men hun dulgte visselig ikke sit af mild Kjærlighed spillende Ansigt, det var i høi Grad værdt at see.

I hendes Bolig i Rectorgaardens øverste Etage med den store Udsigt over Fjordens Skove og Bugter og den uendelige Solnedgangshimmel, havde vi vore gladeste Sammenkomster. Indtil hun, til vor Sorg, anden Gang giftede sig med den høist eiendommelige og i vor slesvigske Politik saa hæderlig bekjendte Christian Paulsen, og fulgte ham til Kiel, hvor han var Professor.

I Skolen var Bloch en mærkelig Patriarch. Hans Sind var saa mildt, at han ikke mellem alle sine uarticulerede kunde faae nogen af de skrappende Ord frem, som vi saa godt kunde trænge til; kun i en Vindueskrog kunde han hviske en faderlig Formaning til en Synder. Han havde intet af min Faders Vid, dog kan jeg ikke sige andet end at hans ubehjælpsomme Ord gjorde lige saa stor Virkning paa mig som Faders morsomme. Vi nænnede ikke at bedrøve ham, men benyttede os dog af hans Distraction, naar han henrykt gik op og ned i Klassen og foredrog Horats, som han kunde udenad, eller naar han glemte os over Beundring for Ciceros Rhetorik. Stor Lærdom havde han, men at han egnede sig til at give sine Disciple Kjærlighed til den skjønne Oldtid, synes mig ikke. Jeg kunde ikke godt andet end at finde, at en Mand der alle sine Dage havde fortolket Verdens aandfuldeste og mest veltalende Skrifter, gjerne deraf selv kunde have faaet noget mere Aand, og være bleven idetmindste saa veltalende, at han kunde udtrykke sig ordentlig. Men det lykkedes i Reglen ikke for den Slags Filologer, dertil stode de det bevægede Liv og

naturlig Tale for fjernt. Hvilket ogsaa viste sig i, at de langt mere sværmede for latinske Snirkler end for Homer og Herodot.

En ganske modsat Mand var Overlæreren Johannes Hage. Jeg saa ham i en ulykkelig Periode, da han sønderknust ved Tabet af en høitelsket og efter Sigende yndig Hustru ikke var sig selv mere. Som et Kummerens Billede saa vi den rødhaarede, magre Mand i den tarvelige graa Dragt hverdag liste hen paa Kirkegaarden og staae og vride sine Hænder ved hendes Grav. Og paa Skolen kom han, sent nok, slentrende som det fæleste Billede paa Vranteri, jeg nogensinde har seet; skjældte os ud for snavsede og ækle Dreng, vi var, hug os Stilebøgerne i Hovedet, og satte sig med Haanden under Kinden, stønnende at han ikke kunde udholde at tale til saadanne Lømler.

Men naar han tilstrækkelig havde faaet os indskjærpet den for os ganske morsomme Sandhed, at han vilde være fri for at høre os, hvad vi havde at sige, var Vaas, saa tog han dog sig selv til at tale. I Begyndelsen søvrig og snærende, men alt som han glemte os over sit Æmne, steg Foredraget til saa glimrende Skildringer, at jeg ingen Lærer har lyttet til med mere Velbehag eller lært mere af. Han var en ny Tids Mand, og enhver Ting han berørte, faldt alt gammel Skoleskimmel af.

Domkirken – ak ja! Forhaabentlig gjemme dens Hvælvinger ikke blot Mindet om døde Konger, men ogsaa om levende Christendom, men det sidste var den Tid rigtignok kun et Minde, og snart lige saa dødt som Kongerne. Dens to Præster var ligesom Præsten ved Fruekirke af den sørgelige Race, som

uagtelig gjorde sig fortjent til at affærdiges med det fæle Udtryk: Døden paa Prædkestolen. Det eneste, jeg veed at sige til deres Undskyldning, er, at saaledes og ikke anderledes var Præster dengang. Mynster roser sine første Prædkener, dog er jeg bange for, at den Tid han læste dem op, er det ikke lykkedes hans Tilhørere at opdage deres Værd.

I Roskilde blev der harpet Fjerdingprædkener af, og snøvlede sunget vandede Psalmer som andre Steder, medens en enkelt agtbar Smaamand eller gammel døv Kone saaes i Krogen af de tomme Stole. Kun den øverste Stol var fuld af en af Skolens Klasser, som morede sig med at skjære deres Navne i Pultbrættet, eller tankeløst at gloe paa de sære Epitafier og Prædkestolens malede Uglebilleder.

Jeg maa kunne forskaffe en Attest paa, at jeg i April 1835 – for at følge min Broder, altsaa atter for tidlig – har paa Kirkens kolde Gulv givet min Haand paa den gamle Trosbekjendelse, men huske det kan jeg ikke. Det eneste jeg mindes af alt hvad der angik min Confirmation, er foruden at min Tante forærede mig en Brystnaal i Form af en Nøgle, at der bag Domprovstens Sofa hjemme i hans Stue, hvor han særskilt læste med os latinske Drengene, hang et Europas Kort med en mørk fiddet Stribe henover Middelhavet, frembragt af hans Nakke; og at han til den høitidelige Dag forud havde sagt os, hvad Stykke vi skulde høres i paa Kirkegulvet, og den Lectie blev upaaklagelig læst.

Hvad Kirken angaaer, saa var det først Architekturen der slog mig. Den gjorde et stærkt Indtryk, skjønt jeg allerede dengang

undrede mig over, hvor skjæve og uregelmæssige Hvælvingerne ere. Dernæst var det Musiken. Ikke Menighedssangen, den var der intet af, men Choret og Orgelet.

Det første blev ledet af, eller rettere var skabt af Cantor Hartmann, en egen gammel Bjørn, hvis Elefantrin dundrede i alle Hvælvinger og som indgjød Angst blot man saa ham; men han forstod, hvad kun faae gjør, at faae det skrigende bort af Drengestemmer, og bringe de klare Sopranoner frem med den uskyldige Klang, som gjør et saadant Chor saa henrivende. Skade, at den Slags Chorsang er bleven afskaffet i Kjøbenhavns Kirker, den hørtes dog endnu, da jeg var Præst der.

Og Orgelet, det fik at føle, hvem der slog det, det mærkeligste af alle Mennesker, Mathison Hansen. Han var dengang ung, og Kjendere mente, at ikke al hans Musik var god; men vidunderligt var det dog for os at høre, naar han hele Timer igjennem fortabte sig i Fantasier, mangan Gang vilde, endog burleske nok, men dog igjen saa usigelig henrykte, og saa majestætiske, at det lød som gav selve Kirkens Sjæl sig Luft i dem. Noget af den havde han i sig, dog ikke meget, men som Kunstner en Divination af hvad den maa være. Han kom en Del hjem til os, baade for Selskabs Skyld, og fordi han skulde lære min Søster og mig Musik. Hun lærte adskilligt, men med mig gik det som i Kolding. Musiken slap mig altid af Hænde som en Aand, jeg dog helst af alt vilde fange.

Weyse kom i den Tid meget til Roskilde, han havde en Ven i Hertz, Præsten for Frue Kirke af Bjerget, som var musikalsk

begavet, havde en rummelig Præstegaard ved Domkirkepladsen, stor skyggefuld Have, god Velstand og et godt Bord, Ting Kunstnere ikke pleie at forsmaa. Det var en Fest at sidde i en Krog af Kirken og lytte til den store Kunstners Orgeltoner, naar han paa Sommer-Eftermiddage havde ensomt trukket sig tilbage til Kirken. Det var for mig, hvad Musik altid har været, den fuldkommen rene ophøiede aandelige Skjønhed, som hensætter mig i en anden Verden. Om den i ethvert Tilfælde virkelig er det, kan jeg ikke bedømme, der gives jo ogsaa ringere Musik, men er dens Indhold kun af ideal Natur, er den altid for mig et himmelsk Trylleri. Jeg forstaaer det som Orpheu's Tilhørere, Træerne og Stenene.

Jeg havde Domkirkepladsen og den store Udsigt mod Nordvest daglig for Øie. Vi var fra Hjørnet af Graabrødrestrede flyttet til det gamle Bindingsværkshus som støttet til den lille gothiske Bygning, der dengang var Gymnastikhus, nu er Bibliothek, gaaer hen mod Provstegaarden. Der beboede vi først den ene, siden den anden af Leilighederne ovenpaa, venlige smaa Værelser med de herligste Solnedgange.

Der foregik meget der, baade indre og ydre Liv, og endnu mere af hvad jeg kommer til i næste Afsnit. Saa tarveligt end Moders Hus var, blev det dog ikke saa lidt søgt, baade af Ældre og Yngre. I en lille By, hvor man mere frit kan følge sin egen Lyst, er i Almindelighed Mennesker mindre skaaren over een Kam end i Hovedstæder, og om Roskilde end deri maatte staae tilbage for det gamle Kolding, var der dog nok af mærkelige Skikkelser,

som mine Tanker møde, naar de søge tilbage til det gamle Hjem, men de har havt for lidt Indflydelse paa mit Liv til at det kan lønne sig at omtale dem.

Aarene gik, og om jeg end ikke blev ordentligere i Skolen, blev jeg dog mere arbejdsom hjemme. I Mangel af bedre Oplysninger er jeg nødt til at betragte det som et Vidnesbyrd om at Skolelærdommen og dens Frugt ikke havde interesseret mig saameget som den burde, at jeg ikke er istand til at huske noget af hvad der vedrører Afgangen fra Skolen og Adgangsexamen ved Universitetet. Havde jeg ikke havt endnu opbevaret det selvfølgelig i den skjønneste Latin affattede Testimonium, som Bloch medgav mig, og af dettes Datum, 27. September 1837, kunnet see, naar Skolelivet fik Ende, og af Datidens Skik kunnet slutte, at jeg maa have taget Examen artium i de første Dage af October; og endelig af den Charakterliste, som heldigvis ogsaa findes, kunnet overbevise mig om, at jeg dog udmærkede mig i adskillige Fag, endog i Latin, og kun i latinsk Stil stod tilbage, vilde jeg ikke engang have kunnet gjøre saameget Regnskab for denne Overgang i mit Liv.

Medens altsaa de lærde Præstationer for største Delen er slupne bort gennem et Hul i min Hukommelse, mindes jeg bedre Kjørslen til Kjøbenhavn i Selskab med de fire Commilitones, thi vi »optimæ spei adolescentēs« var kun fem i Flok. Afskeden fra Hjemmet var let, vi kunde jo saa snart vende tilbage; Veien gik naturligtvis saa lystig som muligt, den visiterende Toldbetjent ved Vesterport blev hilst med et »omnia mea mecum

porto«, og et Latterchor; vi gjorde det bekjendte snevre Sving gennem Gaasegaden, og holdt udenfor den anselige Gaard paa Vandkunstens Solside, hvor Tante Christine Møller med sin sædvanlige moderlige Forsorg havde det Kvistværelse istand til os, som blev min Broders og min første Bolig i Kjøbenhavn.

ANDEN BOG

UNGDOM

FØRSTE KAPITEL

THEOLOGI OG ÆSTHETIK

En ny Periode er i Almindelighed ikke strax en ny Periode. Mennesket forandrer sig ikke saa let som Tid og Sted. Om man er Student eller Skoledreng seer jo vel ikke blot i de unge Pigers Øine, men ogsaa i Ens egne ud som var det en mægtig Forskjellighed, dog maa man tage sig iagt for begge Slags Øine. De er meget ungdommelige. Jeg troer virkelig, at jeg gjorde det saameget som man med Billighed kan forlange af en ung Fyr, der havde staaet sig godt til sin Examen.

Heller ikke var jeg endnu færdig med det Præliminære, paa Dansk, Videnskabens Forgaard. Der skulde den Gang i det første Aar endnu tages to Examinere, en filologisk om Vinteren, hvortil ogsaa hørte Historie, Hebraisk og noget høiere Mathematik, og en filosofisk næste Sommer, hvortil hørte noget Fysik og Astronomi. Kunde man til Filologien saa byde en Tilgift af noget, man havde studeret paa egen Haand, kunde det føre til Udmærkelse.

Jeg tænkte intet andet derved, end at dette var en fornyet

Skolegang, som man ikke turde forsømme, at da det var morsomt at komme sammen med saamange nye Ansigter fra alle Landets Egne, passede jeg mine Timer paa Universitetet meget ordentligt, og da Lærdommen dog havde faaet af et friere Studium, behagede den mig mere. I Filologien fulgte jeg min Faders Spor, og studerede i Stilhed Persius's Satirer og Antigone. Og da Filosofiens Tid kom, fordybede jeg mig i Sibberns ligesaa grundige som mangengang pudsig Bøger, og lyttede med Begeistring til Martensens livfulde Foredrag – en aldeles overjordisk Visdom, som rigtignok tiltrods for de bugnende Anelser trykkede mig flad. Endogsaa bogstavelig, da Auditoriet blev saa overfyldt baade af ældre Studenter og ikke Studenter, at vi, som var de mindste, blev presset ind mod Væggen eller maatte krybe op i Vinduerne. Alt dette tiltalte, og jeg kom fra begge Examinerne med Udmærkelse i alle Hovedfagene og meget-godt i de matematiske Fag.

Det sidste Efterslæt af Skolelærdommen var altsaa bragt i Lade, og jeg stod overfor Livets store Spørgsmaal: Hvad skal du blive til?

Nu maatte min Sjæls indre Trang engang komme til Orde. Det skulde vise sig, om der var nogen Sandhed i den Røst, der altid havde hvisket: Hvad er vel det Arbeide, der saadan foreskrives, du vil dog noget selv! Hvad vilde jeg da?

Ungdomsdrømme er Anelser om et høit Maal, men hvilken Skikkelse Maalet har, hvilke Veie der føre til det, og hvor Foden skal sættes Skridt for Skridt, forstaaes først naar Maalet forlængst

er valgt. Det hedder for en ung Student, hvilket Studium vil du vælge? Hvor ligge dine Evner? Hvad vil du være og blive til?

Hvad mig angaaer, kan jeg ikke sige andet derom, end at jeg selv vidste ingen Ting. Mine Idealer havde været Drømme, der nu svandt for Dagslyset. Kun Gud vidste det, og han vilde det, jeg skulde blive Kirkens Mand.

Men hvorledes bliver en saadan afgjørende Sag kundbar for et famlende Menneske? Jeg tænker, ligesom andre Livets store Sager. De komme som spæde Spirer frem af ubegribelig Jordbund. Der kan i Familier ligesom i Folket komme noget til Orde uden at man seer Grunden dertil, dog kan det have vidtrækkende Følger. Nu fortalte min Moder, at Fader, da han saa den Dreng, hun havde født ham, udbrød: Han har et Par gode Næver, de seer ud som de skulde bruges til at slaae i en Prædikestol. Tilfældige Ord faae ingen Magt, uden der i Sjælen er Sangbund for dem. Dette maa der have været hos mig, thi skjønt jeg ikke kan indestaae for, at dette Ord just var Grunden til, at jeg fik den Forestilling, at jeg skulde være Præst, saa var den dog, tiltrods for Mangel paa Christendom, allerede fæstnet hos mig i min Skoletid.

Min Moder havde ogsaa den Tanke, og kan have yttret den eller forudsat den i sine Ytringer, naar Leilighed var, men egentlig paavirket mig har hun ikke. Det er mig selv, der har gaaet i Styrelsens Ledebaand uden at fatte det, og uden endnu at vide andet derom end at, da Tiden kom, ansaae jeg den Sag for afgjort. Ja, endnu mere underligt, uden at jeg den Dag idag

er istand til at sige, om dette var det rette Kald for mig; kun at jeg er usigelig taknemlig for at jeg, tiltrods for at det i saa mange Maader ikke er for mig, dog har faaet det.

Ligefuldt kom der Betæneligheder, da Afgjørelsen skulde træffes. Man har kun eet Liv, og i den Alder troer man sig fri i Valget og har Sky for Skjebnen, siden bliver man fortrolig med den. Betænelighederne bestod ikke just i Ængstelse for det hellige Kald, det forstod jeg mig altfor lidt paa, snarere i, at der dog kunde være saa meget andet, jeg havde Lyst til. Det var i November (1838), skummelt Veir ude og ikke mindre i mit Sind. Yderst nedtrykt sad jeg og læste i min hebraiske Bibel, den Side af Theologien kjendte jeg idetmindste, men jeg vidste ikke, om jeg turde gaae videre, vilde gjerne have Raad.

Da skete det, som mest af alt viste, hvor jeg famlede i det. Den jeg søgte Raad hos, var en Jøde uden Religion, og en Mand, som andre mindst vilde have søgt til. Men han havde vundet mit Hjærte, jeg troede paa ham.

Der var i Studenterverdenen en i flere Slægtled velkjendt Litterat, Israel Levin, en lille sværtbygget, langarmet, platfodet Person med et stort Hoved og intelligente Træk, en Typus paa sin forkuede Race. Som bestandige Studenter ofte gjør, søgte han gjerne de Yngstes Selskab, og var med sin utrættelige Veltalenhed og sin kun altfor ofte ikke just fine, til Tider endog cyniske Livserfaring, underholdende nok. Han havde udkaaret mig til sin særdeles Ven og pleiede at gjøre lange Vandringer med mig til sent ud paa Aftenen, og den Samtale, han gav et sokratiske

Sving, var virkelig belærende.

Da jeg saa ved hans Undersøgelse af mit Væsen let kom til at yttre, hvad der trykkede mig, gik han strax ind derpaa med stor Grundighed, talte med dyb Alvor og meget rigtig om, hvad en Præst maa være, hvad Trosliv, Prædikant og Sjælesørger vil sige. Endelig kom Raadet. Jeg kunde gaae en af flere Veie. Enten kunde jeg skrive en Novelle, hvori saadan Sjælekamp blev gennemført, det vilde klare mine Tanker, og som hos Goethe lette Byrden. Jeg sagde det ikke, men jeg følte strax, at dette var et udenoms Sving. Meningen var kun at lade mig vide, at denne aandrige Udvei laa ham selv nærmest. Saa fulgte da ogsaa det andet: jeg kunde betro mig til en Mand, jeg havde fuld Tillid til. Hvem kunde det være? For Ex. Sibbern, og nu fordybde han sig i en virkelig smuk Skildring af den gode Filosof, den Slags Undersøgelser forstod han.

Det Raad syntes mig ikke daarligt. Jeg skrev virkelig Dagen efter et langt Brev til Sibbern, som jeg tænkte selv at bringe ham. Men da jeg havde faaet mig udtalt for mig selv, stod det klarere for mig, at ingen dog kan tage sin Skjebne i sin egen Haand, og Valg og Grunde vil ikke meget sige, der var intet andet for end at give sig Gud i Vold. Jeg begyndte altsaa uden stort Mod, dog ganske ordentlig paa Studiet, og fyldte min Dag med Forelæsningstimer. Heller ikke fik jeg Grund til at fortryde det. Jeg var kun i en tvivlsom Grad en Christen, men det forlangtes ikke heller. For det første var jeg kun Theolog, og Theologien var netop dengang anset for en ligesaa hæderlig som naadig Frue at

tjene, nok istand til at blænde. Jeg kom da ogsaa snart høit op i fuld Flugt paa hendes fantastiske Vinger, farlige nok.

Det laa saa i Tiden. Man maa have levet i den Tid for at kunne gjøre sig en Forestilling om dens underlige Væsen, ja, for blot at kunne troe paa Muligheden deraf. Under den tyske Filosofis Enevælde ivrede alle Tanker for at bygge paa Fantasteriets Babelstaarn; hvad vi hørte omkring os var intet mindre, end at enhver Stortaler satte sin nærmeste Livsopgave i at bygge et endnu høiere. Universet med alle dets store og smaa Lønkamre var afsøgt og klaret i Begrebet, alle Gaader var løste, Hegel og hans berlinske Discipelskare havde fuldbragt Værket. Men derved var ogsaa Kunstgrebet afsløret, og Kampprisen fremlagt. Det maatte kunne eftergjøres og bringes endnu videre, man skulde kun bygge sit eget System og gaae ud over Hegel, og selv blive Stormand. Vi indaadede snart ingen anden Luft, det eneste vi ved Universitetet hørte, der klang som en Fremtidsrøst, var Martensens glimrende Tale, og der var ikke saa lidt i den af luftige Stene til den Slags Bygning.

Theologien er nu den Gudinde, der byder Evighedens Forstaaelse frem som den Ærens Krands, enhver af dens Adepter skal kunne vikle om sin Pande, Panden være nu høi eller lav, blot han er den himmelske Frues tro Svend, og hun havde dengang sin Glands-Periode. Alle Aander svor til Theologien, den var Aandrighedens Helligaand, og havde vundet sig en ny Skikkelse. Var hverken Skriftlærdom eller Kirkens Troslære eller en Præsteskole, sligt var aflagte Stadier, den var speculativ. Dette

mystiske Ord, der optraadte med det »Absolutes« Klang, glimted gennem enhver af vor Mesters Kraftsætninger som Solens Blink i et Vandspring. Hvorfra det kom vidste vi ikke, det foer forbi som et Trylleri. Men da det kom til nogen bedre Forstaaelse, viste det sig at være den Kunst med et eklektisk Aggregat af tyske Systemer at kunne bringe Christendommens Mysterier ind under Begrebets Dagslys, saa sikkert som havde man en Engel sat i Spiritus stillet frem til Analysering.

Credo, ut intelligam, var Formlen, hvorefter den skulde analyseres. Troen »poneres«, Englen sættes frem. Derefter begynder Intelligensen at lade sine Straaler falde gennem alle dens Hjerteslag, Nerver og Muskler. Alt blev gjort fuldkommen klart, paa speculativ Maade; kun var det ikke ganske klart, hvorledes det vilde gaae, hvis den bly Genius, ubehageligt berørt af Intelligensens kolde Instrumenter, skulde give sig til at forsvinde.

Credo, ut intelligam – vi kom meget let hen over Credo, Intelligensens glimrende Rustning var os Hovedsagen, og vi høittalende Vaabensvende forsømte ikke at lade den blinke vidt henover den aandløse Verden – aandløs var den jo allerede dømt at være fra Æsthetikens Dage af. Vi var en ny Tids Børn, og Folk som Sibbern og Mynster, Clausen og Grundtvig maatte see at dække sig, hvis Blinket skar dem i Øinene. Ak ja, Forfængelighedens Forfængelighed! Heldigvis groede der dog ogsaa mere ægte Vin omkring mig. Men der skulde gaae adskillige Aar inden jeg modnedes til at faae Smag paa den, og

den var der saameget at fylde i, at jeg maa tage mig et længere Afsnit til at fortælle derom, inden jeg kan igjen vende tilbage til Christendommen.

Fra October 1839 boede jeg paa Regentsen. For at faae Plads der, maa jeg have gjort min Opvartning hos de lærde Foresatte, men derom har jeg aldeles ingen Erindring. Kun at jeg den første Vinter beboede et trist Rum nederst i sjette Gang ud til Kannikestræde, men om Foraaret flyttede over i et solbeskinnet til Gaarden paa første Gang Nr. 4, under alle Regentianernes Ven, den gode grønne Lind.

Min Moder var ikke istand til at understøtte sine Sønner med andet end at tage imod os paa vore hyppige Besøg i Roskilde. Det var paa Tide, at jeg selv skulde fortjene noget at leve af, men dette har altid været min svage Side. Jeg var saa fattig som vel muligt, og havde mere Lyst til at undvære end til at anstrenge mig.

Jeg var saa heldig at kunne faae min Middagsmad hos den kjære Tante Christine Møllers altid aabne Bord, men forresten hjalp jeg mig med mit knappe Communitetsstipendium. Min Føde hjemme bestod af Rugbrød med Smør paa til 1 Pundet, og en Kop Kjøbenhavnsk Melk eller »Regentsthe« til. Stipendiet var 5 Rdl. om Maaneden, og hvorvel jeg ikke brugte stort mere end det halve deraf til Mad, og bekymret lagde det øvrige hen til Klæder, var det dog ikke muligt at komme igjennem dermed. Dog gik det, ubegribeligt nok. Jeg kunde ganske vist have bedet en og anden af mine Slægtninge om at hjælpe mig med en Skræder- eller Skomagerregning, og det var ikke blevet mig

afslaaet. Men jeg har aldrig gjort det, saalidt som jeg nogensinde har laant af Kammerader. Hellere var jeg tarvelig til det yderste. Min Moders Aand var i mig. I den værste Nød kom der saa en og anden Hjælp af slet betalte Undervisningstimer.

Endnu følgende mine Drengvaner gik jeg meget i Naturen, men ogsaa naar jeg forlængede mine Vandringer til Dyrehaven og de andre Kjøbenhavnske Skovegne, vovede jeg mig dog ikke ind paa Beværtningssteder, men havde hellere mit Smørrebrød med i min Botaniskasse.

Paa disse Vandringer vænte jeg mig til at læse gaaende. Dossingerne ere bekvemme dertil, og Veiret agtede jeg lidet paa, blot det ikke regnede. Jeg har paa de Veie læst mange Ting, ikke just lettere, helst det strenge og vidtløftige, som Hegels Forelæsninger, Æsthetiken, Religionsfilosofien, Historiens Filosofi, og Goethes Skrifter, Romanerne, hans Levned og hans videnskabelige Sager, hvoraf især Farvelæren beskæftigede mig meget. I en senere Tid har jeg ogsaa indtaget en stor Del af Søren Kierkegaards Skrifter paa gaaende Fod. Det har altid syntes mig at forhøie Indtrykket, naar jeg læser ude. Omgivelserne danne en skøn Ramme, og de Drømme der under Betragtning af Naturen komme af sig selv, faae et eget Liv, naar de gjennemtrækkes af de store Forfatteres Tanker, man ved Læsningen er opfyldt af.

Goethe gjorde jeg altsaa nu et grundigt Bekjendtskab med. Den første der laante mig nogle Bind af ham, var Israel Levin, men jeg vilde selv eie hans samlede Skrifter. For at opnaae dette

tog jeg Mod til mig og bad Reitzel om at maatte afbetale dem efterhaanden. Den godmodige Mand tilstod mig det smilende, i Erindring om min Fader. Han kunde ogsaa være ganske rolig, til ikke at betale en Gjæld havde jeg altfor lidt Erfaring.

Men min kjære Moder kunde ikke være saa ganske rolig. Saameget hun end havde læst med os, havde hun altid holdt Goethe udenfor Huset. Hun lagde ham hen til samme Side som den hende ligesaa lidt tiltalende franske Litteratur. Imidlertid var hendes og alle Moralisters Frygt dog ikke saa begrundet, som den med Bøgerne paa Bordet lettelig kan bevises at være.

Vi var hidsige, og vi forfegtede til sidste Ord en Digters Ret til at give sit Billede helt, og vi væbnede os med filosofiske Fraser. Men Moder kunde ligefuldt med fuld Føie svare: I mener det ikke. Hun tænkte paa Digterens Frivolitet, hvorom vi ganske rigtig intet mente; men vi kunde ikke blive enig med hende, fordi hun havde sin gode Grund til ikke at ville høre noget om Kunstens Herlighed. Imidlertid var Moders Ord ikke uden Magt over mig, det har de aldrig været.

Shakespeare dukkede paa samme Tid eller vel lidt senere op over min hjemlige Horizont, thi for Moder havde ogsaa han været for stærk. Men jeg havde min Ven Lunddahl at dele min Fryd med, og hos ham gik jeg ikke feil. Han kunde Replikkerne af Foersoms Oversættelse udenad, og var istand til at give Falstaff paa staaende Fod. Ikke mindre at tage til sin klangfulde Bas i Stumper af , Othello og Kong Lear, heller ikke mindre i det mindste i Aanden at sætte sit Liv til for Desdemona og Imogen.

Med vore hjemlige Digtere gik det mig ikke særdeles godt. Oehlenschläger har aldrig ret været min Mand. Jeg savnede hos ham, hvad der er en Digters rette Rustkammer, Karakterens Styrke og Lidenskabernes Kogekjedel.

Af vore Lyrikere satte jeg ubetinget Poul Møller høist, saa lidt han end har skrevet. Det var atter Charakteren, der tiltalte. Med Christian Winther, som var Datidens udkaarne, næsten eneherkende Sanger, gik det mig omtrent som med Goethe. Samme Tankegang, som jeg anvendte paa de største Digtere, fulgte jeg i det Hele ved alt, hvad jeg læste af skjøn Litteratur, og i den Tid læste jeg overmaade meget i den Retning. Siden har jeg læst meget lidt udenfor mine videnskabelige Studier; kun til Tider igjen vovet mig ud paa Kunstens bevægelige Hav, men ellers mest maattet tære paa Indtrykkene fra Ungdommens Dage. Selv at forsøge mig som Digter, var der i den Tid af mit Liv ingen Tanke om, ikke engang en Forudfølelse af, at det nogensinde kunde skee.

Universitetsstudiet blev derved en Del splittet og forsinket. Imidlertid kom det mig tilgode, at jeg, siden jeg fik den forunderlige drømmende Lediggang, som jeg led saameget af i min Skoletid, aflagt, har været overordentlig flittig i al boglig Kunst. Trods alt hvad jeg fik Tid til, holdt jeg mig dog ligesaa stadig til mine theologiske Lectier som nogen anden flittig Student. Jeg saae mig ogsaa i dette Fag ganske vist videre om, end hvad der forlangtes i Collegiehefterne og i den Anvisning til at gjøre sig færdig paa tre Aar, som Professor overrakte os.

Jeg sled i den hegelske Filosofi, saa mit Hoved knagede, men jeg forsømte heller ikke de skjønne speculative Værker, hvori hans Disciple af christelig Retning søgte med hans Tryllestav at tugte gammel Theologi til at flyde i klarede Strømme gjennem Nutidens Hjørner. Stort troede jeg ikke paa nogen af Delene, men jeg havde endnu intet andet at holde mig til, og jeg gjorde min Pligt med at lære Kunststykket. I Følelsen af, at det var, hvad det idetmindste for mig ogsaa i Virkeligheden var en Skolelectie, indrettede jeg mig ogsaa ganske ordentlig derefter, i Haab om dog om muligt at kunne gjøre Clausens Anvisning Fyldest. Et ganske forgjæves Haab, Gud vilde det anderledes.

ANDET KAPITEL

FAMILIE OG VENNER

Ungdommen er Venskabets Tid, i det øvrige Liv maa man hovedsagelig leve af den Beholdning, man har reddet af Venner fra de gode Dage. Falde saa ogsaa de fra, er man ene. Lykkelig da den, der i Tide kan skaffe sig en god Beholdning. Skolekammerader vil ikke meget sige, de maa først undergaae en Omformning, før de blive brugelige for Livet, og de fleste smelte bort under den. Først er man henvist til Familien og dens Venner, der er Arven, man faaer for intet.

I den første Studentersommer gjorde Broder Christian og jeg en Opdagelsesreise i Retning af at samle Familievenner. Vi kørte med Dagvogn til Præstø, og drog videre paa vor Fod til Kallehave, færgede over Ulfsund, og kom som et Par unge Lemmer, der gjerne vilde fæstnes til en gammel Stamme, til Provstegaarden i Stege. Visselig blev vi ogsaa varmt nok fæstnede, der var Arme nok, som kappedes om at faae det Arbeide gjort i en Hast. Alt gik i en Hast i det Hus.

Faderen, Daniel Smith, en Broder til min Moders første Mand og min Faders Collega i Roskilde, lod sin Tunge løbe med ubegribelig Hast, i Latter, i alskens ungdommelige Historier og i rørende Tale. Sønnerne var alle hjemme i Ferietiden, og gjorde hver deres Talenter saa høirøstet gjældende, at man kunde blive bange for, de ovre paa den sjællandske Kyst skulde troe, der i det

stille Stege avledes Revolution i de hede Sommerdage. Saameget mere som der endnu var stærkere Ferment.

Døttrene havde samme Tungegaver, og selvfølgelig varmere Hænder at gesticulere med og varmere Blikke til at brænde Foredraget ind med. Broder Caspar var ikke gaaet helt fri nogle Aar i Forveien, og det havde vistnok været bedst for ham, om han havde pleiet den Følelse for den ældste, han dengang fik. Jeg troer heller ikke, at hun nogensinde glemte ham, men naar jeg sagde til ham: Hvorfor tog du dog ikke Mine? Svarede han sørgmodig: Det var Synd, hun skulde vente paa mig. Imidlertid blev hun aldrig gift.

Efter en fjorten Dags Tid drog vi videre til Lolland paa nye Opdagelser. Jeg har allerede omtalt min Farbroder Christians Hus, nu var det flyttet, han havde allerede i mange Aar havt Berritsgaard paa Guldborgland i Forpagtning, og den Sommer vi besøgte ham, var hans sextende Barn kommen til Verden.

Min Farbroder var en begavet og forholdsvis dannet Mand, djærv og morsom. Efter sit varme Hjærte og den Kjærlighed han havde havt til vor Fader, tog han mod os med Favntag, Kys og Taarer. Hans Hustru indlemmede os uden videre i sin Flok, satte sin bedste Mad for os, og saae moderlig vor meget mangelfulde Garderobe efter i Sømmene. Vore Fætttere vare praktiske Folk, og vore Kusiner havde jo vel Hjærter, men os Herrer i Aandernes Rige syntes de dog at smage lidt formeget af Melkestuen, hvorvel denne var yderst proper. Det var et fuldkommen Driverliv, som jeg imidlertid havde det Udbytte af for første Gang at see den

landlige Bedrift, som nu er mig saa hjemlig.

Denne Reise gjorde jeg fire Aar i Træk omtrent i samme Form, men siden somoftest i Selskab med min anden Farbroder Adolfs Børn. Denne Gren af Familien, som i een Henseende var dens Glands og Stolthed, var i en anden det tragiske Element i den.

Johan Adolf Fibiger havde tidlig udmærket sig ved sit litterære Talent, men ogsaa ved sin ikke vel sete Frisindethed. Han havde fra en ung Alder været Lærer ved Landkadetakademiet, og da den militære Høiskole blev oprettet 1830, blev han kaaret til den første Bestyrer. Han var militær Forfatter, redigerede Armeens Tidsskrift, og med sin klare Tænkning, sit hurtige Hoved Trang til Fremskridt arbejdede han flittig paa Planer til Landets Forsvar. Han stiftede en militær Læseforening med tilhørende selskabelig Sammenkomst, og skaffede ogsaa Underofficeerer Adgang dertil. Man tænke sig, Underofficeerer i deres Overordnedes Klub, og dette i Frederik den sjettes Tid! Endog endnu vilde det være forfærdeligt.

I Fremskridtsaaret 1830 gjorde han sin Lykke, men kunde ikke bevare den længe. Bestyrelsen af Høiskolen var delt mellem ham og Abrahamson som Undervisningschef. Abrahamson gjorde sin Myndighed gjældende paa en Maade min Onkel ikke mente at kunne finde sig i, de var begge regjerende Aander, og stødte saa voldsomt sammen, at Kongen maatte skille dem ad. Jeg veed ikke nøiere, om hvilke Punkter det dreiede sig; at min Onkel ikke havde ganske Uret, synes mig at fremgaae

deraf, at Kongens mægtige Yndling fik samme Straf som han. De blev begge fjernede fra deres Stilling, han blev Udskrivningschef i Jylland, og Abrahamson i Fyen. Denne Katastrofe havde en gennemgribende Virkning paa hans Skjebne, han naaede ikke mere en Stilling svarende til hans Evner, hans var knækket, hans litterære Virksomhed sank sammen, og samtidig blev hans Familieliv ødelagt.

Hans Hustru var et saa eget Væsen, at man ikke skulde troe slygt kunde findes. Hun og hendes Søster, Forpagterkonen paa Lolland, var Døttre af en Underofficer og Kasernemarketender, begge Skjønheder, fine, elegante i sydlandsk Stil, skjønt deres Navn, Aasen, synes norsk. Farbroder Adolf var i sin Ungdom en smuk Skikkelse, vittig, dristig og fordomsfri. At han fandt sin Brud i Marketenderiet er let forstaaeligt, og hans beskedne, troskyldige, men langt fra smukke Broder, Sømanden, er formodentlig derved bleven hjulpen til sin. Den første, Margrete, var i den sentimentale blufærdige Retning, den anden, Marie, i den lattermild sandselige.

Da jeg lærte Tante Grete at kjende, nærmede hun sig allerede til de halvhundrede Aar og var Moder til elleve Børn, hvoraf den yngste var ti Aar, men var endnu en Skjønhed, slank og fint bygget, med regelmæssige smalle Træk, høi klar Pande, ravesorte Haar og et Par mørke, overvældende store Øine, som naar de sværmerisk opsloges, saae ud som en Helgens. Hun bevægede sig stille og afmaalt, talte med en fin smægtende Stemme, og da hun yndede at gaae i hvidt, kan jeg ikke ligne

hende ved andet end »den hvide Dame«. Hun var svag og nervøs, og blev i den Retning noget fordringsfuld. Hun kunde ikke taale at see visse Farver og visse Ansigter. Sin Svogers, Artilleristens Børn, der var lyshaarede, yndede hun ikke at see, deres Haar var saa grønt, sagde hun; og en af hendes egne Døttre, der var lidt forvoxen, holdt hun fjernet fra sig. Da hun kom til Berritsgaard, sagde hun medens hendes Svoger hjalp hende af Vognen: »Det maa du love mig, Christian, at du aldrig vil sige mig imod, mens jeg er her, for det kan jeg ikke taale.« Han forsøgte selvfølgelig med Vittigheder, hvad der ikke kunde gaae med Modsigelse. Sine Børn forguede hun – »kom og lad mig see min deilige Datter!« Saa fortabte hun sig i Beskuelsen, og det kan ikke nægtes, at naar Datteren omslyngede hende og saae op i hendes Aandeøine, tog det sig ud.

Iøvrigt var hun forstandig, havde megen Skjønhedssands og førte et smukt og smagfuldt Hus. Naar man havde overvundet sin Forbauselse, fandt man hende elskværdig, og hun var meget kjærlig mod den »der ikke var hende imod,« hvilket jeg nød godt af. Jeg holdt overmaade meget af hende, og kunde tilbringe Timer i fortrolig Samtale med hende.

Den ældste Søn, Adolf, var Familiens Afgud. Han var ogsaa, jeg kunde gjerne sige, det mest begavede Menneske, jeg har kjendt; men det forstaaer sig, Talenter staae først deres Prøve i Livets Arbeide, og han blev for tidlig borttrykket til at det kunde skee. Voldsom lidenskabelig, spillende bevægelig i Aand og Hjærte som i sit fine elastiske Legeme, var han saa flyvende

veltalende, saa aandfuld, vittig, billedrig og smagfuld i sin Tale, at man timevis kunde lytte til den som til Musik. Han kunde gjøre en Flok Børn forrykte af Glæde, naar han med sin uudtømmelige Opfindsomhed tog sig for at føre Legen an. Han skrev med stor Lethed smukke følelsesfulde eller komiske Vers, spillede Komedie som en Skuespiller, gav en Pierrot som ingen anden, og var i alle Maader et pragtfuldt Foster af den glade Vaudeville-Tid.

Saa var han saa følelsesfuld, at naar han med sine livfulde Bevægelser lagde Haanden paa Ens Skulder for at sige et hjærteligt Ord, stod Taarerne ham i Øinene, og man fik en Fornemmelse af, at han kunde sætte Livet til for sine Venner. For en stor Sag var der ingen Tvivl om, at han kunde det, han satte i det mindste een Gang sin Stilling til for Frihedens Sag, og vidste godt, hvad han vovede. Han holdt i et politisk Selskab en Tale »for den demokratiske Aand i Folket«, hvorfor han blev forviist til Holsten. »Skal Hæren føres mod Folket, skyder jeg mig en Kugle for Panden,« sagde han, »jeg kan ikke svigte min Faneed, og jeg kan ikke kjæmpe mod mit Folk.« Og jeg troer ham til, at han havde holdt sit Ord.

Saa var han saa arbeidsom og nøiagtig i sine Studier, at han udmærkede sig ved enhver Prøve, og blev en af dem, der bidrog til at kaste Glands over den nye Høiskole. Denne havde i det Hele i sine første Aar glimrende Elever, som hans Kammerad Verner Læssøe, der i den Tid ikke saa lidt lignede ham, Oswald Marstrand, Andræ osv. Allerede i en Alder af 27 Aar var han

Captain i Ingeniørcorpset, tiltrods for at han var en af de hidsigste i den liberale Kreds, en nøie Ven af Orla Lehmann; men han blev kun 28 Aar.

Hans hele Temperament havde ført til adskillige Udskeielser i erotisk Retning, en Kjærlighedshistorie med en ikke jævnbyrdig Pige forfulgte ham i hans holstenske Forviisning, og Fortvivlelse derover i Forening med den voldsomme Bevægelse, Frihedsforhaabningerne i 1839 satte ham i, gjorde, at en Forkjølelse, han havde paadraget sig ved Ingeniørarbeide i den haarde Vestenhavs Storm, udviklede sig til Lungetæring. I Haab om Bedring gik han med Fregatten Bellona i Sommeren 1840 til Madeira, men vendte næste Foraar døende tilbage. Han har ikke efterladt sig andre Skrifter end den smukke lille Bog: Fortællinger af Danmarks Historie, skrevne til Folkeoplysning. Stykker af den har ogsaa fundet Vei til Læsebøgerne. Hans Ven Vilhelm Marstrand har gjort en fortrinlig Blyantstegning af ham; selv var han ogsaa en dygtig Tegner. Den anden Søn, Axel, var i alle Maader mere jævn. Han blev en brav Kavallerist, gjorde som Eskadronschef god Tjeneste i den første slesvigske Krig, og lever endnu med sin Familie i Kjøbenhavn².

De to yngste lignede mere Adolf. De havde begge samme velconstruerede Hjerne, der kunde lære alt, hvad det skulde være, og saa hurtig det skulde være, undtagen Musik, det havde ingen af den Gren af Familien Sands for, men ogsaa saa stærke Lidenskaber, at det kastede en Skygge over deres Liv. Otto

² Er død efter at dette blev skrevet. Udg.

døde som Rector i Horsens, temmelig nedbrudt paa Sjæl og Legeme, Vilhelm fandt allerede som theologisk Kandidat, men uden Christendom, fortvivlet over en ulykkelig Kjærlighed, sin Død af Brystsyge i Neapel.

Døttrene var ligesaa mærkelige. Ilia, som var tre Aar ældre end jeg, bar allerede, da jeg lærte hende at kjende, paa det Hjærtesaar, hun aldrig forvandt, som vel endog blev sværere med Tiden, og maaskee var det stærkeste Motiv til hendes verdensforsagende Liv. Hun var kun 16 Aar, da hun forelskede sig i den i sin Ungdom overordentlig smukke Oswald Marstrand, hendes Broders Ven. Hendes Lidenskab var saa voldsom, at hun kunde gaae fra sig selv, endog engang besvimed blot ved at see ham i Afstand. Han gjengjældte aldrig hendes Følelse, skjønt Adolf, som ikke havde Betænkelighed ved noget dristigt Skridt, friede for hende. Men hun var en overordentlig Charakter, hun bar sin Smerte saa godt, at man intet kunde mærke, naar man ikke kjendte Grunden til de tungsindige Trækninger, der uden Anledning kunde gaae over hendes Aasyn. Hun var sædvanlig i høi Grad livfuld, hurtig i sin Tale, aandfuld, vittig, noget satirisk, yndede Paradoxer, hvorfor vi altid disputerede, men hun havde ikke den skjønt udformede Veltalenhed som Broderen. Let og slank som Moderen var hun lysere og havde intet af det smægtende Væsen, men mere af Faderens Træk. Hun var smuk, men havde et eget paafaldende Væsen, og intet af andre unge Pigers Lyster, jeg har for Ex. aldrig seet hende dandse.

Mathilde, der ogsaa er bleven bekjendt som dristig

Forfatterinde, var dengang et Barn, som endnu stod i Skygge for den Søster, der var nærmest foran hende i Alder, Anna, en yndig lille Pige, altid dandsende med flagrende Lokker, farende i Armene paa enhver, hun blev henrykt over, seende ud som et Vidunderbarn med sine spillende Træk og sin begeistrede Tale. Hun lignede mest sin ældste Broder, men hun udviklede sig ikke ganske saaledes som vi havde ventet. Da hun blev voxen, beholdt hun sit barnlige Væsen og sit gode Hjærte, ogsaa de heftige Bevægelser, men hendes Interesser indskrænkede sig væsentlig til det Familiære. Hun blev Moder til Karl Gjellerup. Af de to mellemste Søstre udmærkede den ene sig ved blomstrende Skjønhed og hjærtelig Følsomhed som Moderen, den anden, den noget forvoxne, som lignede Ilia, ved en stærk, men af Skjebnen forknyttet Karakter.

Det var et forunderligt Sæt Børn, jeg har i ingen anden Familie seet noget saa overraskende. Maatte altid tænke, formeget baade af skarp Forstand og farlig Følelse. Men ikke vel organiseret. Selv de stærkest begavede af dem havde dog ikke den Genialitet, som frembringer af det Bedste i sin Retning. Deres Overlegenhed viste sig mere i en Karakterstyrke, som intet skyer. Det var dem som i Kjødets baaren, enten være den, jeg er, eller knuses, eller er Forholdene for slappe til at knuse, saa forfalde. Deres Moder, tilsyneladende det mest forsagende og sarteste Væsen, havde samme Urokkelighed. Hun holdt sig til, at det var hende umuligt, fysisk umuligt at være og at gjøre andet end hun gjorde. Det blev Familiens Ulykke.

Medens de levede paa Høiskolen var det deres glimrende Tid. Vi var nær ved at betragte det som en Æventyrverden, naar vi kom der. Den vidtløftige Bygning – den laa paa det nuværende Theaters Plads med en Kanal bag sig – med sin store Forhal, brede Korridorer, Samlinger, Bibliothek, Laboratorium, Læsesale osv., som man maatte forbi, inden man naaede Chefens Bolig, bidrog til at imponere, og Familiens Talent til at sætte de mest burleske Festiviteter i Scene, fuldendte Indtrykket. Det var vel i Vinteren 1835 – 36, da vi, indkomne fra Roskilde, var med til Opførelsen af Barselstuen og derefter Kostumebal. Oswald Marstrand var den smukke Barselkone, som hans Broder har malet paa sit bekjendte Billede, Caspar gav mesterlig Doctoren og Adolf ikke mindre Barberen. Ilia var som skabt til den fornemme Frue, og jeg fik Lov til som Page at bære hendes Slæb, en Rolle jeg da alle Dage har maattet spille med hende.

Men Lykken vendte sig altfor snart. Der viste sig mere og mere et daarligt Forhold mellem Forældrene, og da jeg blev Student, levede de allerede adskilte. Grunden til saadant er altid vanskelig at see. Min Farbroder var som sine Brødre egnet til at være en god Fader og Ægtemand, men økonomisk Ruin, som let nok kommer for en knap lønnet Militær med en stor Familie og i en Stilling, hvor der maa gjøres Hus, gjorde ham fortvivlet og han var hidsig. Han søgte at bøde paa sine Kaar ved at sende sin Familie bort om Sommeren, hvorved det gjæstfrie Forpagterhus paa Lolland var ham paa det hjærteligste behjælpelig, men denne Adskillelse kunde ikke gjøre Forholdet bedre. Da han i 1836 blev forflyttet

til Jylland, blev det baade sværere og bittere. De levede ikke længe sammen i Veile, saa forlod hans Hustru ham og flyttede til Kjøbenhavn med alle Børnene, paa den Datter nær, som hun ikke kunde taale at see.

Der ymtes om Utroskab fra hans Side, og saa vidt jeg veed, har hans Hustru ved Skilsmissen gjort dette gjældende. Min anden Farbroders, Scavenius Fibigers Hustru, som var mest indviet i Sagen, troede ikke derpaa. Dog pleiede hun at sige: Grete kan have sine Feil, men hun har ogsaa lidt meget, for Adolf er haard. Dog holdt hun meget af sin Svoger; og Stiftsprovst Tryde, der som mæglende Præst havde Sagen under Behandling, yttrede paa den anden Side, at saaofte han end havde seet det ufordrageligste, havde han dog aldrig truffet haardere Mennesker end denne Frue og hendes Datter. Thi det var det sørgelige, at Ilia stod ved Moderens Side under disse Scener.

Skilsmissen blev fuldført i mit første Studenteraar, medens jeg endnu ikke var kommen dem saa nær som senere. Selvfølgelig blev det paa begge Sider deres Ulykke, og Børnene kom til at bøde for Forældrenes Brøde. Han blev en ringere Mand, og hun hentæredes. Men dette kommer jeg tilbage til.

For at fuldføre Familiekrøniken tager jeg her den yngste Gren af min Fædreneslæggt med.

Jakob Scavenius Fibiger var en lille, høiskuldret Knub, som hans Brødre kaldte Kanonproppen fordi han var Artillerist, og paa Grund af hans tilbageholdende og noget ubehjælpsomme Væsen, fra først af ikke holdt høit i Ære. Men han var langtfra

at fortjene det. I hans store og smukke Hoved boede der lige saa store og smukke Tanker, og med sin overordentlige Grundighed, Samvittighedsfuldhed og rolige Flid arbeidede han sig efterhaanden frem til at blive sin Tids ypperste Mathematiker og Artillerist her i Landet. Han talte ikke meget, men havde dog en Del Vid, og den hjærtelige Latter tilfælles med min Fader; var ligesaa rødmusset, lys og glad, som Fader var bleg, sorthaaret og tung af Sind. Saa kjærlig og trofast en Sjæl som man vel kunde see; ligesaa trykket af Nærings sorg som Broderen – hvor kunde i Frederik den sjettes Tid en Officer, der havde giftet sig som Lieutenant og havde otte Børn, vel være andet? Men ligefuldt den lyksaligste Ægtemand, alle Dage en henrykt Brudgom med sin lille ligesaa elskværdige Hustru; og med sine Døttre, for den Sags Skyld ogsaa andres Døttre, hængende om sin Hals. For alle unge Piger var det en afgjort Sag, at han var sød. Han sad helst i Dagligstuen, og regnede sine Formler med den ene Haand, mens den anden legede med Pigebørnene. Naar han saa pustede efter et uendeligt Algebrastykke, bredte han Armene vidt ud efter dem, og sang med travesteret Rørelse en mozartisk Elskovsarie, og han kunde dem alle, han var ligesaa musikalsk som min Fader. Et Talent havde han udviklet paa sine Reiser; han var bleven en dygtig Kunstkjender og havde bragt smukke Ting med hjem.

Hans Hus blev mig efterhaanden et andet Hjem, de kjære Gamle, og Børneflokket, der havde arvet deres Hjærtelag, var det en ublandet Nydelse at sidde hos. Der var ikke det Aandens Fyrværkeri som hos den ulykkelige Broder, men der var solid

Grund under. Man stredes ikke om Brokkerne af de Vises Sten, men man lo, spillede og dandsede af sit fulde glade Hjærte. Naar vi Unge kom paa det dengang yndede Thema, hvad et Geni kunde tillade sig, saae Onkel op fra sit Arbeide, sled sig med begge Hænder i Haaret og raabte: »Et Geni, det vil da sige et Bagbæst!« Brast saa ud i høi Latter over sin Paradox.

Medens disse Familier var mine kjæreste, fandt jeg ogsaa i Møllers Hus, hvor jeg boede i de to første Aar, en Del Ungdom af min Mødreneslægt, men ingen af disse lønner det sig at omtale. Det smukke Hjem, min Tantes moderlige Forsorg, hendes Bogskab, fyldt med engelske Romaner, mest i tydsk Oversættelse – hvorvel jeg i den Tid ogsaa lærte Engelsk af min Ven Lægen Jens Blicher – og Landstedet om Sommeren, først paa Frederiksberg, siden paa Nygaard udenfor Østerfælled, og mine stadige Vandringer ved Nat og ved Dag derud i det Frie, var mit vigtigste Udbytte deraf.

Ungdommen er Venskabets Tid, og andre Venner fandt jeg paa Universitetet. Vi havde, som litterære Ungersvende sædvanlig have, en lille Forening, hvori vi skrev Afhandlinger, foredrog og gjennemdiscuterede dem. Der var intet sandseligt derved, Studenterkommers, Drik og sligt var i det Hele kommen saa stærkt i Dekadence i denne ideelle Periode, at der paa Regentsen kun fandtes Thekopper, ingen Glas. Vi kom sammen i Auditoriet paa Borchs Collegium ganske nøgtern, men desmere berusede af Kastale og dens moderne Afløbsrender. Nogle leverede abstract Filosofi, som ingen af os forstod, andre sproglig

Lærdom, som kjedede mig, jeg var ubegribelig heldig med engang at finde, hvad der laa for mig. Jeg skrev en lang saare dybsindig Afhandling, en Sammenligning mellem Homer og Ossian, og saameget andet der end er forsvundet for mig, har jeg tilfældigvis Concepten endnu. Naar jeg seer i den, kan jeg ikke finde andet end at den, paa nogle Ungdommeligheder nær, er omtrent ligesaa god, som jeg kunde skrive den endnu. Jeg forstaaer ikke, hvor jeg har faaet alle de Tanker fra, de stemmer ikke med, hvad jeg ellers mindes fra en Tid, da jeg ikke havde stort andet end Skolelærdommen at tage til. Jeg burde mere have dyrket den Kunst, men har ikke gjort det.

De andre forstod mig bedre, og jeg troer, at hvad der af dette Slags kunde flyde ind i min ivrige Tale, har erhvervet mig mine bedste Venner. I Foreningen vare vi atter en mindre Kreds, som forelskede sig i hinanden. Ringere Udtryk kan der aldeles ikke bruges, naar man vil holde sig til historisk Virkelighed og ikke være fornem. Det var navnlig tre foruden min Uværdighed. Hvorfor jeg siger saa, kommer vi siden til.

Der var Ludvig Mynster, Biskoppens Søn, et Særsyn af et Menneske. Spinkel med en spæd Stemme, følelsesfuld indtil Kvindelighed, henrykt over alt, hvad der havde poetisk Klædebon, selv om Lemmerne derunder, som han ikke saae, var prosaiske nok, en Stueplante, der ikke kjendte til djærvere Natur, men et rivende Hoved, der gik gjennem enhver Examen med Udmærkelse, og en Hukommelse, som jeg ikke har kjendt Mage til. Naar han hurtigst muligt havde slugt en Digtsamling, kunde

han recitere hele Sider af den udenad. Men naar han besang den bly Martsviol, og vi drillende spurgte ham, om han havde seet den i Marts og fundet den bly, kom han i Forlegenhed, han kjendte den kun fra Digterne. Foruden Theologie studerede han Mennesker, og morede os med de Træk, han havde observeret, der var omtrent af samme Natur, som om han var gaaet paa Opdagelse i en Skov, og ikke lært de forskjellige Træsarter at kjende, men fundet, at de svaiede med Grenene til en eller anden Side, uden at have bemærket, at det var Vindens Retning, der gjorde det. Skuespillerinder sværmede han stærkt for, ogsaa Skuespillere, men forestilte sig dem som rene poetiske Metaforer. Imidlertid var der nogen, om hvem Ordet elskværdig, kunde bruges bogstavelig, var det ham, vi elskede ham som en Kvinde; men koket var han langtfra; snarere sky. Man tilgive mig dette Udtryk, ogsaa mellem Mandfolk kan der drives en Del Koketteri.

Siden blev han en gammel sygelig Pebersvend, tungt at sige, hans Liv har været ulykkeligt. Hans svage Legeme hæmmede hans Aand, han led meget. Men hans Character forandrede sig ikke, uden Eiendommeligheder med Alderen antage et mere stivnet Præg. Han studerede stedse Litteratur med Lidenskab, studerede ogsaa Mennesker, helst litterære, og forstod dem paa sin Maade. Et lille Skrift mod S. Kierkegaard viser, at han ikke har forstaaet ham.

Han beboede i sin Faders Tid et Kvistværrelse i Bispegaarden, og det var med en høitidelig Fornemmelse, at jeg sneg mig op ad

den store hieroglyf-besatte Trappe for at kaste mig i hans Arme som ved et Stevnemøde. Da var det en Egenskab hos ham, at naar han hørte nogen udenfor, gjemte han hurtigt sit Arbeide som en ung Pige, der overraskes ved noget ganske uskyldigt, men som hun dog rødmer over. Men strax var han inde i en høitsvævende Samtale, og jeg gik aldrig fra ham uden at have lært noget af Poesiens Mysterier, og hvad der for mig var meget mere, uden at have nydt fuld lykkelig Kjærlighed.

I hans Familie kom jeg ikke. Saa fortræffelige Mennesker det end var, havde de dog deres aristokratiske Anstrøg, som Ludvig ganske var fri for. Enkelte Gange er jeg bleven bedt ned til Aftensbordet, og Biskoppen converserede som altid behagelig og passende, men fjern. Eengang ogsaa bedt til Bal, men der var jeg mindst hjemme. Jeg dandsede vel saa godt som de andre, men havde Følelsen af – hvad skal jeg kalde det? – ikke at være godt nok klædt. Den Bevidsthed at være fattig har længe forfulgt mig.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.